

Tobaksfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlas ca 100 motionsyrkanden på tobaksområdet från den allmänna motionstiden 2011, 2012 respektive 2013. Utskottet föreslår att ca 20 av dessa behandlas förenklat eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden.

Konstitutionsutskottet har lämnat ett yttrande över vissa motioner om förbud mot reklam, neutrala förpackningar och bilder som varningstexter.

Flera motioner tar upp olika aspekter på frågan om fler rökfria miljöer. Socialutskottet ser Folkhälsomyndighetens uppdrag om passiv rökning på allmänna platser som ett viktigt steg på vägen mot målet att ingen ofrivilligt ska utsättas för tobaksrök i sin omgivning. Myndighetens redovisning bör avvaktas och riksdagen bör för närvarande inte ta något initiativ. Utskottet utgår från att regeringen återkommer med förslag på fler rökfria miljöer så snart som möjligt efter myndighetens redovisning.

Utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen om att regeringen ska göra en översyn för att möjliggöra tillståndsplikt för försäljning av tobak och därefter skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag på hur en sådan ska utformas. Därmed tillstyrker respektive tillstyrker delvis utskottet motioner om tillståndsplikt för försäljning. I denna del finns en reservation (M, FP, C, KD).

Utskottet avstyrker övriga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående arbete på området. I dessa delar finns 9 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning	7
Utskottets överväganden	8
Tobaksfrågor	8
Motionerna	8
Gällande rätt	13
Tidigare behandling	16
Bakgrund och pågående arbete	17
Konstitutionsutskottets yttrande	28
Socialutskottets ställningstagande	29
Tobaksfrågor – förenklad behandling	32
Utskottets ställningstagande	32
Reservationer	33
1. WHO:s ramkonvention, punkt 1 (MP, V)	33
2. Minskat tobaksbruk, punkt 2 (S, MP, V)	33
3. Obligatoriska bildvarningar, punkt 4 (S, MP, V)	34
4. Tillståndsplikt för försäljning, punkt 6 (M, FP, C, KD)	35
5. Krav på försäljningsställen, punkt 7 (MP)	36
6. Neutrala förpackningar, punkt 8 (MP, V)	36
7. Reklam, punkt 9 (MP)	37
8. Dold försäljning, punkt 10 (S, MP, V)	37
9. Smaktillsatser, punkt 11 (MP)	38
10. E-cigarett, punkt 12 (S, MP, V)	39
Särskilda yttranden	40
1. Åldersgräns m.m., punkt 5 (S)	40
2. Tobaksfrågor – förenklad behandling, punkt 14 (MP)	40
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	41
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	41
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2012	44
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013	46
<i>Bilaga 2</i>	
Konstitutionsutskottets yttrande	50
<i>Bilaga 3</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 14	63

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. WHO:s ramkonvention

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 3,
2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 18 och
2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 10.

Reservation 1 (MP, V)

2. Minskat tobaksbruk

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 35,
2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 1,
2012/13:So557 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 34,
2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 16,
2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 1,
2013/14:So487 av Olle Thorell (S) och
2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 36.

Reservation 2 (S, MP, V)

3. Rökfria miljöer m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So214 av Roger Haddad (FP),
2011/12:So230 av Leif Pettersson (S),
2011/12:So240 av Anders W Jonsson (C),
2011/12:So351 av Thomas Strand (S),
2011/12:So394 av Nina Lundström (FP),
2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkandena 5, 11 och 13,
2011/12:So601 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M),
2012/13:So348 av Thomas Strand (S),
2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 15,
2013/14:So208 av Markus Wiechel m.fl. (SD),
2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 6,
2013/14:So352 av Thomas Strand (S) och
2013/14:So356 av Solveig Zander och Ola Johansson (båda C).

4. Obligatoriska bildvarningar

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So206 av Hans Hoff (S),
2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 16,
2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 4,
2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 32,
2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 22,
2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 2 i denna del,

2012/13:So557 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 31,
2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 14,
2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 2 i denna del och
2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 33.

Reservation 3 (S, MP, V)

5. Åldersgräns m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So655 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD),
2011/12:So664 av Per Lodenius (C),
2012/13:So213 av Hillevi Larsson (S),
2012/13:So381 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (S),
2012/13:So435 av Camilla Waltersson Grönvall (M),
2013/14:So406 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (S) och
2013/14:So542 av Marie Nordén m.fl. (S).

6. Tillståndsplikt för försäljning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om att regeringen ska göra en översyn för att möjliggöra tillståndsplikt för försäljning av tobak och därefter skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag på hur en sådan ska utformas. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 34,
2012/13:So557 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 33 och
2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 35 och
bifaller delvis motionerna
2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 14,
2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 1,
2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 19 och
2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 11.

Reservation 4 (M, FP, C, KD)

7. Krav på försäljningsställen

Riksdagen avslår motion

2013/14:So207 av Jonas Eriksson och Jan Lindholm (båda MP) yrkandena 1 och 2.

Reservation 5 (MP)

8. Neutrala förpackningar

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 3,
2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 21,
2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 2 i denna del,
2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 13,
2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 5 och

2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 2 i denna del.

Reservation 6 (MP, V)

9. Reklam

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 17 och

2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 4.

Reservation 7 (MP)

10. Dold försäljning

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Ju241 av Josef Fransson och Erik Almqvist (båda SD) yrkande 2,

2011/12:So290 av Maria Lundqvist-Brömster (FP),

2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 15,

2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 2,

2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 33,

2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 20,

2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 3,

2012/13:So533 av Leif Pettersson och Karin Åström (båda S),

2012/13:So557 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 32,

2012/13:So581 av Josef Fransson och Erik Almqvist (båda SD) yrkande 2,

2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 12,

2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 3,

2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 3,

2013/14:So534 av Maria Lundqvist-Brömster (FP),

2013/14:So607 av Matilda Ernkrans och Håkan Bergman (båda S),

2013/14:So612 av Hillevi Larsson m.fl. (S) och

2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 34.

Reservation 8 (S, MP, V)

11. Smaktillsatser

Riksdagen avslår motion

2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 18.

Reservation 9 (MP)

12. E-cigaretter

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 1 och

2013/14:So496 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (båda S).

Reservation 10 (S, MP, V)

13. Vattenpipstobak

Riksdagen avslår motion

2013/14:So524 av Robert Halef (KD).

14. Tobaksfrågor – förenklad behandling

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 18 mars 2014

På socialutskottets vägnar

Anders W Jonsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders W Jonsson (C), Lena Hallengren (S), Saila Quicklund (M), Margareta B Kjellin (M), Christer Engelhardt (S), Helena Bouveng (M), Ann Arleklo (S), Isabella Jernbeck (M), Maria Lundqvist-Brömster (FP), Gunnar Sandberg (S), Anders Andersson (KD), Per Ramhorn (SD), Eva Olofsson (V), Kent Härstedt (S), Shadiye Heydari (S), Magnus Ehrencrona (MP) och Karin Östring Bergman (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlas ca 100 motionsyrkanden på tobaksområdet från den allmänna motionstiden 2011, 2012 respektive 2013. Utskottet föreslår att ca 20 av dessa behandlas förenklat eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden, se bilaga 3. En förteckning över behandlade förslag finns i bilaga 1.

Utskottet har berett konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över vissa motioner om förbud mot reklam, neutrala förpackningar och bilder som varningstexter. Konstitutionsutskottets yttrande finns i bilaga 2.

Som ett led i beredningen av detta ärende har följande informerat utskottet:

- Företrädare för Socialdepartementet om förslag till reviderat tobaksprodukt direktiv vid utskottssammanträdet den 25 februari 2014.
- Företrädare för Folkhälsomyndigheten om sitt uppdrag om passiv rökning på allmänna platser vid utskottssammanträdet den 6 mars 2014.

Utskottets överväganden

Tobaksfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om att regeringen ska göra en översyn för att möjliggöra tillståndsplikt för försäljning av tobak och därefter skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag på hur en sådan ska utformas. Därmed bifaller respektive bifaller delvis riksdagen motioner om tillståndsplikt för försäljning. Riksdagen avslår motioner om WHO:s ramkonvention, minskat tobaksbruk, rökfria miljöer m.m., obligatoriska bildvarningar, åldersgräns m.m., krav på försäljningsställen, neutrala förpackningar, reklam, dold försäljning, smaktillsatser, e-cigarettor och vattenpipstobak.

Jämför reservationerna 1 (MP, V), 2 (S, MP, V), 3 (S, MP, V), 4 (M, FP, C, KD), 5 (MP), 6 (MP, V), 7 (MP), 8 (S, MP, V), 9 (MP) och 10 (S, MP, V) samt särskilt yttrande 1 (S).

Motionerna

WHO:s ramkonvention

I motion 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om vikten av att arbetet med att genomföra åtagandena i WHO-konventionen Framework Convention on Tobacco Control tar snabba steg framåt.

I kommittémotion 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 10 begärs ett tillkännagivande om att WHO:s konvention om tobak bör genomföras i svensk lagstiftning. Sverige ratificerade tobakskonventionen i juli 2005. Därmed har Sverige enligt motionärerna åtagit sig att följa de förpliktelser som konventionen innebär, främst att ”utveckla, genomföra, regelbundet uppdatera och se över fullständiga multisektoriella nationella strategier, planer och program för tobakskontroll”. Såväl internationella åtaganden som nationella beslut innebär således krav på förstärkta åtgärder för minskat tobaksbruk. Motionärerna vill intensifiera arbetet för en bättre folkhälsa och minska tobakens skadeverkningar. WHO:s konvention om tobak bör därför genomföras i svensk lagstiftning. Ett likalydande yrkande finns i kommittémotion 2012/13:So222 yrkande 18 av samma motionärer.

Minskat tobaksbruk

I kommittémotion 2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 36 begärs ett tillkännagivande om ett samlat åtgärdspaket för att minska tobaksbruket. Motionärerna anser att det behövs ett sammanhållet grepp i tobaksfrågan. För att nå resultat krävs enligt motionärerna en översyn och att förslag tas fram som kan prövas på t.ex. områdena informationsinsatser och utbildning. Likalydande yrkanden finns i kommittémotionerna 2011/12:So521 yrkande 35 och 2012/13:So557 yrkande 34, båda av Lena Hallengren m.fl. (S).

I motion 2013/14:So487 av Olle Thorell (S) begärs ett tillkännagivande om att införa ett generellt rökförbud 2030. I kommittémotion 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 16 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med en tidsbestämd åtgärdsplan för ett tobaksfritt samhälle. I motion 2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att Sverige i likhet med Finland och Nya Zeeland bör överväga en bortre tidsgräns för användning av tobak. I motion 2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att Sverige i likhet med Finland och Nya Zeeland bör intensifiera insatserna mot tobaksbruk med målsättningen ett tobaksfritt Sverige.

Rökfria miljöer m.m.

I kommittémotion 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 15 begärs ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett förslag på hur fler rökfria miljöer kan skapas. Liknande yrkanden med förslag på införande av fler rökfria miljöer, t.ex. balkonger i flerfamiljshus, uteserveringar, entréer och busshållplatser, finns i motionerna 2011/12:So214 av Roger Haddad (FP), 2011/12:So230 av Leif Pettersson (S), 2011/12:So240 av Anders W Jonsson (C), 2011/12:So351 av Thomas Strand (S), 2011/12:So394 av Nina Lundström (FP), 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkandena 5, 11 och 13, 2012/13:So348 av Thomas Strand (S), 2013/14:So208 av Markus Wiechel m.fl. (SD), 2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 6, 2013/14:So352 av Thomas Strand (S) och 2013/14:So356 av Solveig Zander och Ola Johansson (båda C).

I motion 2011/12:So601 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) begärs ett tillkännagivande om möjligheten till viss servering i restauranglokaler som inrättats för rökning. Enligt motionären bygger förbudet mot servering i de särskilda rökrummen på tanken om rökfria arbetsplatser. Det finns dock inget skäl till att gästen inte själv tillåts ta med kaffe eller annan dryck till rökrummet.

Obligatoriska bildvarningar

I kommittémotion 2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 33 begärs ett tillkännagivande om obligatoriska bildvarningar på cigarettpaket. En åtgärd som enligt motionärerna varit framgångsrik internationellt är information i bildform på cigarettpaketen som varnar för tobaksrökningens hälsokonsekvenser. Sverige bör agera mer offensivt i denna fråga. Likalydande yrkanden finns i kommittémotionerna 2011/12:So521 yrkande 32 och 2012/13:So557 yrkande 31, båda av Lena Hallengren m.fl. (S). Liknande yrkanden finns i motionerna 2011/12:So206 av Hans Hoff (S), 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 16, 2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 4, 2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 22, 2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 2 (delvis), 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 14 och 2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 2 (delvis).

Åldersgräns m.m.

I motion 2013/14:So542 av Marie Nordén m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om förbud mot innehav av tobak för personer under 18 år. I motion 2012/13:So435 av Camilla Waltersson Grönvall (M) begärs ett tillkännagivande om att kriminalisera tobaksinnehav hos underåriga. I motion 2012/13:So213 av Hillevi Larsson (S) begärs ett tillkännagivande om att införa en 18-årsgräns för bruk av tobak. I motion 2011/12:So664 av Per Lodenius (C) begärs ett tillkännagivande om att ge polisen rätt att förverka tobak som påträffas hos minderåriga.

I motion 2013/14:So406 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om ett förbud mot langning i tobakslagen. Ett likalydande yrkande finns i motion 2012/13:So381 av samma motionärer.

I motion 2011/12:So655 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD) begärs ett tillkännagivande om att utreda en lag om förbud mot rökning i personbil när en minderårig medföljer.

Tillståndsplikt för försäljning

I kommittémotion 2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 35 begärs ett tillkännagivande om tillståndsplikt för försäljning av tobak. Motionärerna föreslår en översyn av tobakslagen för att möjliggöra tillståndsplikt för försäljning av tobak. En licensiering skulle enligt motionärerna kunna öka efterlevnaden av åldersgränsen. Likalydande yrkanden finns i kommittémotionerna 2011/12:So521 yrkande 34 och 2012/13:So557 yrkande 33, båda av Lena Hallengren m.fl. (S).

I motion 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 14 begärs ett tillkännagivande om att utreda ett licensförfarande för tobaksförsäljning och försäljning av nikotinläkemedel.

I kommittémotion 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 11 begärs ett tillkännagivande om att tobaksförsäljning bör vara licenspliktig. Likalydande yrkanden finns i kommittémotionerna 2011/12:So463 yrkande 1 och 2012/13:So222 yrkande 19, båda av Eva Olofsson m.fl. (V).

Krav på försäljningsställen

I motion 2013/14:So207 av Jonas Eriksson och Jan Lindholm (båda MP) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att ställa krav på att försäljningsställen som säljer tobaksvaror också tillhandahåller nikotinläkemedel. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att försäljningsställen som säljer tobaksvaror ska tillhandahålla information om vart konsumenten kan vända sig för råd och stöd för att bli fri från bruk av tobaksprodukter.

Neutrala förpackningar

I kommittémotion 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 13 begärs ett tillkännagivande om att neutrala förpackningar för tobaksvaror bör införas. Med dold försäljning motverkar man enligt motionärerna exponeringen av förpackningarna i butiken men inte efter att varan väl är köpt. Att införa neutrala förpackningar är nästa steg för att begränsa tobaksindustrins marknadsföring. Neutrala förpackningar innebär en standardisering av paketens utseende, form och storlek. Inga andra färger får förekomma än de som finns i eventuella varningsbilder plus en neutral färg som täcker hela paketet. Namnet på varumärket trycks med ett vanligt typsnitt. Likalydande yrkanden finns i kommittémotionerna 2011/12:So463 yrkande 3 och 2012/13:So222 yrkande 21, båda av Eva Olofsson m.fl. (V). Liknande yrkanden finns i motionerna 2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 2 (delvis), 2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 5 och 2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 2 (delvis).

Reklam

I motion 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 17 begärs ett tillkännagivande om marknadsföring av tobaksprodukter. Det ska enligt motionärerna vara ”inne”, ”rätt”, ”coolt” och hur det nu på alla sätt kan uttryckas att göra det sunda valet. För att nå dit krävs bl.a. skarpare regler för reklam och marknadsföring.

I motion 2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om reklam för tobaksvaror i butiker. Motionären efterfrågar ett förbud mot att inne i butiken på något sätt signalera vilka slutna hyllor, skåp eller andra utrymmen som innehåller tobaksvaror. Ingen form av reklam för tobaksvaror får enligt motionären finnas i butiker.

Dold försäljning

I kommittémotion 2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 34 begärs ett tillkännagivande om dold försäljning av tobak. Motionärerna anser att en åtgärd som kan minska tobaksrökningen är införande av dold försäljning. I ramkonventionen om tobakskontroll artikel 13 finns klara riktlinjer som bl.a. innebär att tobaksprodukter ska förvaras ej synliga för kunden, en insats som har störst påverkan på barn och ungdomar. Uppföljningar efter införandet av dold försäljning på Island och i Kanada har visat att rökningen minskar. Likalydande yrkanden finns i kommittémotionerna 2011/12:So521 yrkande 33 och 2012/13:So557 yrkande 32 båda av Lena Hallengren m.fl. (S). Liknande yrkanden finns i motionerna 2011/12:Ju241 av Josef Fransson och Erik Almqvist (båda SD) yrkande 2, 2011/12:So290 av Maria Lundqvist-Brömster (FP), 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 15, 2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 2, 2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 20, 2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 3, 2012/13:So533 av Leif Pettersson och Karin Åström (båda S), 2012/13:So581 av Josef Fransson och Erik Almqvist (båda SD) yrkande 2, 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 12, 2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 3, 2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 3, 2013/14:So534 av Maria Lundqvist-Brömster (FP), 2013/14:So607 av Matilda Ernkrans och Håkan Bergman (båda S) och 2013/14:So612 av Hillevi Larsson m.fl. (S).

Smaktillsatser

I motion 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 18 begärs ett tillkännagivande om begränsning av och förbud mot smaktillsatser i nikotinprodukter. Vid det fjärde mötet om WHO:s ramkonvention om tobakskontroll 2010 enades länderna om att rekommendera förbud eller andra strikta regler mot smaktillsatser i tobaksprodukter. För varje år som går innan Sverige följer rekommendationen förlorar vi enligt motionärerna en del av en generation som helt i onödan lockas till nikotinvanor. Motionärerna anser att det brådskar med att förbjuda smaktillsatser i tobaksprodukter i Sverige.

E-cigarett

I motion 2013/14:So496 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (båda S) begärs ett tillkännagivande om e-cigarett. Nikotinprodukter, utom tobak, klassas som läkemedel och det krävs ett godkännande från Läkemedelsverket för att de ska få säljas i Sverige. Några sådana tillstånd har inte utfärdats för e-cigarett. Eftersom försäljningen av e-cigarett ökar mycket kraftigt i landet är det enligt motionärerna angeläget att de säljs under reglerade former, att det finns en åldersgräns och att de förbjuds i

rökfria miljöer. Dessutom är det viktigt att undersöka vilket värde e-cigarett har som stöd för dem som vill sluta röka, vilket bör ske i oberoende studier.

I motion 2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om en snabb reglering av e-cigaretten. De som vistas i närheten av den som röker en e-cigarett blir utsatt för passiv rökning och därför bör en sådan cigarett enligt motionären vara förbjuden på alla platser där vanlig rökning är förbjuden. Reglering av bruket av e-cigarett bör därför ske skyndsamt.

Vattenpipstobak

I motion 2013/14:So524 av Robert Halef (KD) begärs ett tillkännagivande om att uppdraga åt regeringen att ytterligare förbättra tillsynen av försäljningen av vattenpipstobak. Bland ungdomar tycks enligt motionären kunskapsnivån vara låg om hur vattenpipsrökning påverkar hälsan. En hel del ungdomar beskriver också att det är lätt att få tag på tobak till vattenpipa trots att de är under 18 år. Tobak som säljs för vattenpipa saknar dessutom ofta varningstexter. Kommunernas tillsyn över försäljningsställen behöver därför ske i större utsträckning än i dag och man måste övervaka lokalerna där det röks.

Gällande rätt

Tobakslagen

På grund av de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak och exponering för tobaksrök meddelas i tobakslagen (1993:581) bestämmelser om

- begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen samt på vissa områden utomhus
- rökfri arbetsmiljö
- varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror
- begränsningar av handeln med och rätten till införsel av tobaksvaror
- marknadsföring av tobaksvaror och användning av vissa varukännetecken i marknadsföring av andra varor eller tjänster
- produktkontroll m.m. av tobaksvaror.

Begränsning av rökning i vissa lokaler och utrymmen samt på vissa områden utomhus

Rökning är enligt 2 § tobakslagen förbjuden

1. i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem
2. i lokaler som är avsedda för hälso- och sjukvård

3. i lokaler som är avsedda för gemensamt bruk i bostäder och inrättningar med särskild service eller vård
4. på färdmedel i inrikes kollektivtrafik eller i lokaler och andra utrymmen som är avsedda att användas av den som reser med sådana färdmedel
5. i restauranger och på andra serveringsställen, utom när servering sker utomhus
6. i andra lokaler än sådana som avses i 1–5 när en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning som avses i 2 kap. 1–3 §§ ordningslagen (1993:1617) anordnas och i lokaler som är avsedda att användas av den som deltar i sammankomsten eller tillställningen
7. i andra lokaler än sådana som avses i 1–6 om allmänheten har tillträde till lokalerna.

Bestämmelserna i 2 § gäller inte i fråga om bostäder och andra lokaler för boende som inte är tillfälligt (5 §).

Rökning är trots bestämmelserna i 2 § 2–4, 6 och 7 tillåten i delar av de lokaler eller andra utrymmen som avses där, om dessa delar särskilt avsatts för rökning. Detsamma gäller lokaler som avses i 2 § 1 och som är upplåtna enbart för personal (6 § första stycket).

Trots bestämmelsen i 2 § 5 får rökning tillåtas i restauranger och på andra serveringsställen i separata rum som särskilt avsatts för rökning. Rum där rökning tillåts får endast utgöra en mindre del av serveringsställets yta. Rummen ska vara belägna så att besökare inte måste passera genom dessa. Arbetstagare ska endast tillfälligtvis behöva vistas i rummen, när rökning pågår. Servering eller annan liknande verksamhet får inte bedrivas i rummen när rökning pågår. Detta gäller dock inte sådan verksamhet som har direkt samband med rummens funktion. Mat eller dryck får inte föras med in i dessa rum (6 § andra stycket).

Varningstexter m.m.

Förpackning till tobaksvara som är avsedd att i näringsverksamhet tillhandahållas konsumenter inom landet ska enligt 9 § tobakslagen i den utsträckning och på det sätt som regeringen föreskriver försees med

1. texter och illustrationer som upplyser om de hälsorisker som är förbundna med bruk av tobak och om rökavvänjning (varningstexter)
2. deklARATION som upplyser om skadliga ämnen som tobaksvaran innehåller eller ger upphov till (innehållsdeklARATION)
3. uppgifter för att säkerställa identifikation av platsen och tiden för tobaksvarans tillverkning.

Texter, namn, varumärken och figurativa eller andra märken som ger intryck av att en viss tobaksvara är mindre skadlig än andra får inte användas på förpackningar till tobaksvaror (9 a §).

Åldersgräns

Tobaksvaror får enligt 12 § tobakslagen inte säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Den som lämnar ut tobaksvaror ska förvissa sig om att mottagaren har uppnått nämnda ålder. Om det finns särskild anledning att anta att en tobaksvara är avsedd att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år får varan inte lämnas ut. På varje försäljningsställe för tobaksvaror ska det finnas en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut sådana varor till den som inte har fyllt 18 år.

Tobaksvaror som säljs till konsumenter ska tillhandahållas på ett sådant sätt att det går att kontrollera mottagarens ålder (12 a §).

Anmälan och egenkontroll

En näringsidkare får enligt tobakslagen inte tillhandahålla tobaksvaror för försäljning till konsumenter utan att först ha anmält försäljningen till den kommun där försäljningen ska ske. Näringsidkaren ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över försäljningen och ansvara för att det finns ett för verksamheten lämpligt egenkontrollprogram (12 c §). En näringsidkare som tillhandahåller tobaksvaror för försäljning till konsumenter ska ge personalen den information och det stöd som behövs för att personalen ska kunna följa lagen och anslutande föreskrifter (12 d §).

Reklam och annan marknadsföring

En näringsidkare som marknadsför tobaksvaror till konsumenter får enligt 14 § tobakslagen inte använda kommersiella annonser i

1. periodiska skrifter eller andra jämförbara skrifter på vilka tryckfrihetsförordningen är tillämplig
2. ljudradio- eller tv-program eller tv-sändningar över satellit som omfattas av radio- och tv-lagen (2010:696)
3. andra överföringar eller tekniska upptagningar på vilka yttrandefrihetsgrundlagen är tillämplig.

Även annan marknadsföring av tobaksvaror till konsumenter än som avses i första stycket är förbjuden. Detta gäller dock inte

1. i tryckta skrifter på vilka tryckfrihetsförordningen är tillämplig eller i överföringar eller tekniska upptagningar på vilka yttrandefrihetsgrundlagen är tillämplig
2. marknadsföring som endast består i att tillhandahålla tobaksvaror för försäljning
3. kommersiella meddelanden inne på försäljningsställen som inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak.

Kommersiella meddelanden enligt andra stycket 3 ska i den omfattning det är möjligt placeras så att de inte är synliga från utsidan av försäljningsstället.

Tillsyn

Vid allvarliga eller upprepade överträdelser av bestämmelserna i lagen får kommunen förbjuda en näringsidkare som tillhandahåller tobaksvaror för försäljning till konsumenter att fortsätta försäljningen eller, om förbud får anses vara en alltför ingripande åtgärd, meddela varning (20 a § tobakslagen).

Tidigare behandling

Ett motionsyrkande om ökad kunskap om marknadsföring av alkohol och tobak behandlades av utskottet i betänkande 2010/11:SoU8 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken m.m. Utskottet uttalade då följande (s. 24, 1 res. MP):

Ytterligare ett av de prioriterade målen är ökad kunskap om marknadsföring av alkohol och tobak via digitala medier samt marknadsföringens effekter på konsumtionen. Utskottet noterar att en kartläggning ska genomföras avseende omfattningen av bl.a. tobaksmarknadsföring via digitala medier under strategiperioden och att metoder föreslås för löpande övervakning som kan användas av tillsynsmyndigheter för att snabbt kunna spåra och ingripa mot marknadsföring som strider mot gällande lagstiftning. Utskottet erinrar slutligen om att tobakslagen ändrades den 1 juli 2005 och anpassades till de krav som ställs i WHO:s ramkonvention och EU:s regler kring tobaksreklam. Motion [...] får anses tillgodosedd.

Även motionsyrkanden om metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter behandlades av utskottet i det nyss nämnda betänkandet. Utskottet uttalade då följande (s. 35 f. 3 res. S, MP och V):

Ett annat prioriterat mål är att utveckla metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter. Inledningsvis vill utskottet framhålla att tobaksbruket är ett av de allvarligaste hoten mot folkhälsan, och utskottet noterar att ett av etappmålen för tobakspolitiken är att antalet barn och ungdomar som börjar röka eller snusa före 18 års ålder ska halveras fram t.o.m. 2014. Utskottet delar därför regeringens uppfattning att det finns behov av att bl.a. utveckla metoder som har effekt på barns och ungdomars vilja att börja röka och att det i det arbetet är viktigt såväl att det finns rökfria miljöer som att förbudet mot att sälja tobak till minderåriga och mot marknadsföring av tobak liksom bestämmelserna om rökfria skolgårdar efterlevs. Utskottet noterar här Statens folkhälsoinstituts (FHI) arbete med den nationella strategin för rökfria skolgårdar som publicerades i januari 2011. Det är även viktigt att påverka vuxnas värderingar och vanor. Sedan den 1 augusti 2010 gäller ett antal lagändringar i tobakslagen som syftar till en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns och en effektivare tillsyn (prop. 2009/10:207, bet. 2009/10:SoU25, rskr. 2009/10:344). Utskottet påminner om att regeringen avsåg att följa genomslaget av de nya kraven på näringsidkarna och utvecklingen vad gäller minderårigas tillgång till tobak och, om det skulle visa sig nödvändigt, återkomma i frågan. Utskottet utgår också nu från att så sker. FHI:s uppdrag, Nationella tobaksuppdraget, kommer att redovisas den 31 mars 2011. Ett par av de prioriterade satsningarna där har varit en särskild satsning på att förebygga tobaksbruk bland barn och ungdom och en kraftsamling för att göra målgruppsanpassad tobaksavvänjning

tillgänglig för alla. Vidare pågår ett arbete hos FHI med att utreda frågan om varningsbilder på förpackningarna. Slutligen kan utskottet konstatera att inriktningen i EU:s rådsrekommendationer om rökfria miljöer från 2009 överensstämmer med den svenska tobakspolitiken och tobakslagen. Med hänsyn till vad som nu sagts om pågående och planerade insatser får motionerna [...] anses delvis tillgodosedda och avstyrks. Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ när det gäller frågan om att avskaffa förbud mot servering i rökrum i restauranger. [...] Motionerna [...] avstyrks.

Bakgrund och pågående arbete

WHO:s ramkonvention

Sverige anslöt sig 2005 till WHO:s ramkonvention om tobakskontroll. Målet med konventionen är att skydda nuvarande och framtida generationer från de förödande hälsomässiga, sociala, miljömässiga och ekonomiska konsekvenserna av tobaksbruk och exponering av tobaksrök, genom att tillhandahålla en ram för parternas genomförande av tobakskontrollåtgärder på nationell, regional och internationell nivå i syfte att fortlöpande minska tobaksbruket och exponeringen för tobaksrök.

Av budgetpropositionen för 2014 framgår följande (s. 217):

I november 2012 hölls det femte partsmötet (COP 5) för WHO:s ramkonvention om tobakskontroll i Seoul, Sydkorea. Vid mötet beslutade parterna bl.a. att anta nya riktlinjer till artiklarna 9 och 10 som reglerar innehåll i tobaksprodukter. Vidare antogs ett protokoll om illegal handel med tobaksprodukter.

EU:s tobaksproduktdirektiv

Under 2010 genomförde kommissionen ett offentligt samråd inför översynen av tobaksproduktdirektivet. Den svenska regeringen lämnade genom ett brev (dnr S2010/6280/FH) av den 17 december 2010 undertecknat av socialministern svar på samrådets frågeställningar som inkluderade frågan om s.k. neutrala förpackningar (plain packaging). I brevet angavs att Sverige starkt motsatte sig införandet av neutrala förpackningar på grund av de skadliga effekterna för befintliga varumärkesrättigheter.

I december 2012 presenterade kommissionen förslag till direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillverkning, presentation och försäljning av tobaksvaror och liknande produkter (KOM(2012) 788 slutlig). Förslaget är en revidering av EU:s nuvarande tobaksproduktdirektiv (2001/37/EG).

Det övergripande målet för revideringen av direktivet är en bättre fungerande inre marknad inom EU. Utgångspunkten för arbetet har enligt kommissionen varit att uppnå en hög grad av skydd för människors hälsa. Förslaget fokuserar på att färre unga människor ska börja använda tobaksprodukter samt på att stärka konsumentskyddet. Människor ska t.ex. få korrekt information om vilka konsekvenser tobaksbruket kan få för hälsan.

Inom vissa områden (t.ex. tillåtna halter av tjära i tobaksprodukter) föreslås inga nya regler. Inom flertalet andra områden föreslås dock betydande förändringar av nuvarande bestämmelser, t.ex. tillåtna smaktillsatser i tobaksprodukter. Till detta föreslås direktivet även omfatta områden som tidigare inte omfattats av det nuvarande direktivet, t.ex. örtprodukter för rökning.

Översynen av direktiv 2001/37/EG är inriktad på fem områden: 1) rökfria tobaksvaror och en utvidgning av antalet produkter som omfattas (dvs. nikotinprodukter och örtprodukter för rökning), 2) förpackning och märkning, 3) ingredienser och tillsatser, 4) gränsöverskridande distansförsäljning och 5) spårbarhet och säkerhetsmärkning.

Med anledning av KOM(2012) 788 lämnade regeringen i januari 2013 en faktapromemoria till riksdagen (2012/13:FPM51).

Av utskottets utlåtande 2012/13:SoU17 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till reviderat tobaksproduktdirektiv framgår följande.

Tobaksproduktdirektivet bör enligt utskottets uppfattning omfatta de tobaksprodukter som säljs fritt på den gemensamma europeiska marknaden. Utskottet konstaterar dock att förbudet att distribuera och sälja snus i andra medlemsstater än i Sverige kvarstår i kommissionens förslag till direktiv. Mot den bakgrunden anser utskottet att regleringen av snus bör ses som en nationell angelägenhet och att direktivet därmed inte bör omfatta snus.

Utskottet anser att kommissionens förslag i sitt nuvarande skick strider mot subsidiaritetsprincipen i berörda delar. Utskottet föreslår därför att riksdagen avger ett motiverat yttrande till Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande i enlighet med 10 kap. 6 § riksdagsordningen.

Övriga delar av kommissionens förslag strider enligt utskottet inte mot subsidiaritetsprincipen.

Riksdagen biföll utskottets utlåtande i februari 2013.

Statsrådet Maria Larsson hade överläggning med konstitutionsutskottet i juni 2013.

Av Rapport från EPSCO-rådets möte den 21 juni 2013 (hälsöfrågor) daterat den 24 juni 2013 framgår följande.

– *Allmän riktlinje*

ORDF återkom [...] med ett slutligt kompromissförslag. Förslaget innehöll bland annat ett tillägg i en recit om grundläggande rättigheter (för att förekomma SE:s begäran), en högre tröskel för att KOM ska kunna tillämpa smakregleringen på andra tobaksprodukter än cigaretter och rulltobak, en inskränkning av förbudet mot tillsatser som ökar nikotinupptaget till att endast gälla röktobak (på SE:s begäran), ett undantag för tuggtobak från smakregleringen (på DK:s begäran), bildvarningarnas storlek sänktes till 65 % av fram och baksidan, med den svarta ramen innanför, förbudet mot distansförsäljning gjordes till en möjlighet för varje MS istället för ett krav, men MS ska också samarbeta med varandra för att förhindra försäljning till MS som infört förbud, och en tydligare skrivning i artikel 24 att möjligheten för MS att gå längre innefattar ytterligare standardisering av paket.

— — —

ORDF konstaterade att den allmänna riktlinjen var antagen.

Enligt ett pressmeddelande (17905/13) från rådets generalsekretariat enades Coreperambassadörerna den 18 december 2013 om en kompromisstext till ett reviderat tobaksproduktdirektiv. Europaparlamentets utskott för miljö, folkhälsa och livsmedelssäkerhet (ENVI) beslutade den 22 januari 2014 att stödja den nämnda överenskommelsen. Europaparlamentet antog sin ståndpunkt den 26 februari 2014. Rådet godkände ståndpunkten den 14 mars 2014 och direktivet är därigenom antaget.

ANDT-strategin m.m.

Riksdagen godkände i december 2012 de mål som regeringen föreslog för alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelpolitiken (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:SoU1, rskr. 2012/13:115). Målen är

- ett samhälle fritt från narkotika och dopning med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk
- att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande.

Riksdagen beslutade i mars 2011 om en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken m.m., förkortad ANDT-strategin (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203 och 204). ANDT-strategin anger mål, inriktning och prioriteringar för samhällets insatser under åren 2011–2015.

Den nationella målstrukturen för ANDT-politiken består av ett gemensamt övergripande mål för denna politik och sju långsiktiga mål som anger inriktningen för ANDT-arbetet i sin helhet. Dessa mål är ständigt aktuella och har ingen borte tidsgräns. Till de långsiktiga målen knyts ett antal prioriterade mål som ska uppnås under strategiperioden.

Det gemensamma övergripande målet för ANDT-politiken om ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk, innebär en nolltolerans mot narkotika och dopning, att man minskar allt tobaksbruk och förhindrar att minderåriga börjar använda tobak samt att man förhindrar all skadlig alkoholkonsumtion bl.a. genom att minska konsumtionen och skadliga dryckesvanor.

I maj 2013 fick Statskontoret i uppdrag att utvärdera delar av ANDT-strategin. Statskontoret ska analysera i vilken utsträckning de statliga insatserna bidrar till att uppfylla strategins övergripande mål. Statskontoret ska också analysera om utformningen av ANDT-politiken är ändamålsenlig för att uppnå strategins mål. I analyserna ska anläggas ett jämställdhetsperspektiv. Uppdraget ska redovisas senast den 15 april 2015.

ANDT och spel ingår också som ett av de elva målområdena inom folkhälspolitiken och omfattas således av uppföljningen av det övergripande nationella målet för folkhälsoarbetet.

Av budgetpropositionen för 2014 (s. 216) framgår att i regeringens årliga åtgärdsprogram (S2013/2704/FST) konkretiseras statliga uppdrag och satsningar under budgetåret för att nå målen i ANDT-strategin.

Regional och lokal samordning är prioriterat. Regeringen finansierar samordningsfunktioner på länsstyrelserna. Dessa fungerar som en länk mellan den lokala, regionala och nationella nivån och främjar regional samverkan mellan myndigheter, idéburna organisationer, näringslivet m.fl.

När det gäller ANDT-strategins långsiktiga mål nummer ett, Tillgång till narkotika, dopningsmedel, alkohol och tobak ska minska, sker satsningar på ökad samverkan mellan polis och kommunala verksamheter.

För en effektiv kommunal tillsyn är det enligt budgetpropositionen viktigt att Statens folkhälsoinstitut och länsstyrelserna ger kommunerna information, råd och stöd som håller hög kvalitet. Vid länsstyrelserna pågår, med stöd av Statens folkhälsoinstitut, ett gemensamt utvecklingsarbete för att stärka och utveckla tillsynsverksamheten genom bl.a. utbildning och kompetensutveckling.

Regeringen anför vidare i budgetpropositionen att frivilligorganisationerna utför ett viktigt arbete både när det gäller opinionsskapande insatser och konkreta preventionsinsatser. Medel har via Statens folkhälsoinstitut fördelats till frivilligorganisationerna för att stärka dem i deras arbete med att förebygga bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak.

Enligt budgetpropositionen (s. 216 f.) har Statens folkhälsoinstitut också medel för att genomföra särskilda åtgärder inom det nationella tobaksförebyggande arbetet. I enlighet med prioriteringar inom ramen för regeringens folkhälsopolitik har satsningen fokuserat på nationellt stöd till lokalt arbete och nationell samordning av tobaksfrågan samt kraftsamling för tobaksavvänjning. Under 2012 har förstärkningen av Statens folkhälsoinstituts tillsyn avseende tobakslagen och kompetens- och utbildningsinsatser för länsstyrelser och kommuner fortsatt. Uppdraget ska slutredovisas i mars 2015.

Vidare framgår av budgetpropositionen att Statens folkhälsoinstitut under flera år har arbetat med att samordna och utveckla det alkohol- och tobaksförebyggande arbetet inom mödra- och barnhälsovården. Socialstyrelsen har i uppdrag att stötta införande av nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder i hälso- och sjukvården. 2012 införlivades det pågående utvecklingsarbetet av alkohol- och tobaksinformation till blivande föräldrar i detta uppdrag.

För att fortsätta ett kraftfullt ANDT-arbete har regeringen enligt budgetpropositionen för avsikt att bibehålla utgiftsnivån om 299 miljoner kronor per år under hela strategiperioden t.o.m. 2015.

Tandvården utgör en möjlig resurs i arbetet med att förebygga tobaksbruk och sjukdom på grund av tobaksbruk, eftersom tandvården har erfarenhet av att tidigt identifiera personer som använder tobaksprodukter. Av budgetpropositionen (s. 219) framgår att Socialstyrelsen och Statens folk-

hälsoinstitut har i uppdrag att utveckla och pröva användningen av en strukturerad metod för kort rådgivning för att hitta personer som kan vara motiverade för en längre rådgivning.

Av regleringsbrevet för budgetåret 2014 för Folkhälsomyndigheten framgår att myndigheten har i uppdrag att ansvara för en samlad uppföljning av ANDT-strategin och för det samordnade uppföljningssystemet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken. Delredovisning ska lämnas i myndighetens lägesrapport inom ANDT-området 2014. Slutredovisning ska lämnas senast den 1 oktober 2015 (S2013/2377/FST).

Ny folkhälsomyndighet

Den 1 januari 2014 inrättades den nya Folkhälsomyndigheten. Myndigheten tar över de uppgifter som Statens folkhälsoinstitut och Smittskyddsinstitutet har samt vissa uppgifter från Socialstyrelsen. Riksdagen beslutade i juni 2013 om vissa lagändringar med anledning av omorganisationen (prop. 2012/13:116, bet. 2012/13:SoU27, rskr. 2012/13:280). Av propositionen framgår att sammanslagningen bl.a. syftar till att förbättra förutsättningarna för ett mer effektivt kunskapsbaserat arbete inom folkhälsoområdet. Förändringen ger ökade förutsättningar att angripa folkhälsofrågorna samlat och integrerat och utveckla formerna för ett kunskapsstöd som leder till att effektiva och verksamhetsnära metoder får praktiskt genomslag hos ansvariga huvudmän. Sammanslagningen kan även bidra till att Sverige på ett mer effektivt sätt kan delta i samarbetet inom EU och i det internationella samarbetet inom området.

Passiv rökning

Statens folkhälsoinstitut fick i mars 2012 i uppdrag att 2012–2013 utreda och analysera förekomsten av passiv rökning på allmänna platser, i synnerhet där barn vistas, och att lämna förslag på åtgärder för att ytterligare minska den passiva rökningen på dessa platser.

Statens folkhälsoinstitut ska utreda och analysera eventuellt möjliga framtida rökfria miljöer på allmänna platser där passiv rökning förekommer och i synnerhet där barn vistas. Utredningen bör ge en fördjupad bild av i vilka miljöer personer riskerar att utsättas för passiv rökning och vilka miljöer de helst ser som rökfria. Den bör även ge svar på i vilken grad människor utsätts för passiv rökning i olika miljöer. Redovisningen av uppdraget bör även innehålla en evidensbaserad kunskapsöversikt om forskning kring rökfria miljöer samt beskriva erfarenheter från länder som har infört mer restriktiva lagar kring rökfria miljöer. Statens folkhälsoinstitut ska även redovisa en konsekvensanalys av de förslag på åtgärder institutet lämnar.

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2014 för Folkhälsomyndigheten ska slutredovisning lämnas senast den 15 oktober 2014 (S2012/1807/FST).

Kontrollköp

I betänkandet 2013/14:SoU16 Kontrollköp – ålderskontroll vid försäljning av folköl, tobak och receptfria läkemedel behandlas regeringens proposition 2013/14:56 med samma namn. I propositionen föreslås att det i alkohollagen (2010:1622), tobakslagen (1993:581) och lagen (2009:730) om handel med vissa receptfria läkemedel införs bestämmelser som ger kommunerna möjlighet att genomföra kontrollköp av folköl, tobak och receptfria läkemedel för att kontrollera att den som lämnar ut dessa varor förvissas sig om att mottagaren har uppnått den ålder som föreskrivs i respektive lag, dvs. 18 år. Kontrollköp får genomföras för att ge underlag för en dialog mellan kommunen och den som lämnar ut de aktuella varorna om skyldigheten att förvissa sig om att mottagaren har fyllt 18 år. Kommunen får endast anlita personer som har fyllt 18 år för att utföra kontrollköpen. Det som framkommer genom kontrollköp får inte ligga till grund för att kommunen vidtar administrativa åtgärder.

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 maj 2014.

Utskottet har nyligen ställt sig bakom regeringens lagförslag och riksdagen har följt utskottet (prop. 2013/14:56, bet. 2013/14:SoU16, rskr. 2013/14:164).

Marknadsföring

Betänkandet En väg till ökad tillsyn: marknadsföring av och e-handel med alkohol och tobak (SOU 2013:50) överlämnades i juli 2013. I betänkandet föreslås bl.a. att ansvaret för den centrala tillsynen av bestämmelsen i 9 a § tobakslagen ska flyttas över från Konsumentverket/Konsumentombudsmannen till Statens folkhälsoinstitut. Den omedelbara tillsynen över efterlevnaden av bestämmelsen ska utövas av kommunerna. Utredningen föreslår även att Konsumentombudsmannen vid en överträdelse av bestämmelserna om marknadsföring av alkoholdrycker i alkohollagen respektive tobak i tobakslagen, direkt ska kunna besluta om förbud att fortsätta med marknadsföringsåtgärden. Ett sådant förbud ska kunna förenas med vite. Beslut om förbud mot att fortsätta med viss marknadsföringsåtgärd ska kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

E-cigarett

Av Läkemedelsverkets webbplats framgår följande:

E-cigarett är inte godkända som läkemedel

den 1 november 2013

Läkemedelsverket har med stöd i läkemedelslagen bedömt att e-cigarett med nikotin ska klassas som läkemedel, vilket innebär att försäljningen är otillåten då inga sådana produkter idag är godkända läkemedel. Det förbud som myndigheten har utfärdat mot ett företag har överklagats, vilket inte ska tolkas som att produkterna har fått ett godkännande.

Läkemedelsverket utfärdade den 4 oktober 2013 ett förbud för ett företag att sälja e-cigarettor som innehåller nikotin. Beslutet grundar sig på att produkten har en farmakologisk effekt och en medicinsk användning. Sådana produkter regleras av läkemedelslagen och innebär att Läkemedelsverkets godkännande krävs innan de får säljas.

Företaget har överklagat beslutet och under pågående process får verksamheten fortsätta då domstolen även beslutat om så kallad inhibition. Detta har delvis missstolkats som att e-cigarettor efter domstolens beslut är godkända att sälja i Sverige. Domstolens beslut om inhibition innebär inte att Läkemedelsverkets beslut har upphävts, enbart att verkställigheten har skjutits upp. Processen pågår alltså fortfarande och avgörs först när domen faller.

Den pågående marknadsföringen av e-cigarettor, i kombination med missförstånd av domstolens inhibitionsbeslut, gör att försäljningen snabbt kan öka. Ingen kontroll har dock gjorts om produkterna är säkra att använda för t.ex. rökavvänjning. Skolpersonal har också uppmärksammat Läkemedelsverket på att barn använder produkterna och Giftinformationscentralen har noterat flera fall om barn som har fått förgiftningssymtom.

Ytterligare en bidragande orsak till oklarheter i frågan är EU:s pågående förhandlingar om ett nytt tobaksdirektiv. EU-parlamentet har röstat om olika förslag som antingen föreslår att e-cigarettor med nikotin ska regleras som läkemedel eller enligt en egen typ av reglering. Men innan något beslut om ett nytt EU-direktiv har fattats och trätt i kraft gäller fortfarande läkemedelslagen.

Vattenpipor

Statens folkhälsoinstitut gav 2010 ut rapporten Vattenpipa – rök utan risk? Hälsoeffekter, vanor, attityder och tillsyn. För att begränsa bruket av vattenpipa och tillgången på dess tobak i Sverige behövs enligt rapporten ökad forskning och spridning av kunskap om vattenpiporökning och dess hälsoeffekter till befolkningen. Det krävs också att olika myndigheter och organisationer samordnar sitt arbete, inte minst när det gäller lagar och tillsyn.

Statens folkhälsoinstitut gav 2013 ut en sammanfattning av ovan nämnda rapport, broschyren Vattenpipa – rökning med skadliga effekter.

Frågesvar

Som svar på en skriftlig fråga (fr. 2012/13:350) om licens för tobaksförsäljning uttalade statsrådet Maria Larsson den 13 mars 2013 följande:

Eva Olofsson har frågat mig om jag kommer att verka för att införa ett system med licensplikt för tobaksförsäljning.

I april 2010 lämnade regeringen ett förslag till riksdagen (prop. 2009/10:207) rörande vissa förändringar i tobakslagen (1993:581). I samband med beredningen av förslaget diskuterades bland annat möjligheten att införa en tillståndsplikt för den som säljer tobaksvaror till konsument. Ett licensförfarande skulle innebära att en ökad administrativ börda lades på företagare och myndigheter utan att några mervärden uppnåddes. Enligt regeringens bedömning var det tillräckligt med den då föreslagna uppstramningen med en skärpning av anmälningsplik-

ten och därtill knuten straffsanktion vid utebliven anmälan. Genom lagändringen kom kommunerna att få en större möjlighet att effektivisera sin tillsyn över tobakslagens bestämmelser.

För närvarande pågår förhandlingar om ett nytt tobaksdirektiv inom EU. I direktivet föreslås att alla styckförpackningar med tobaksvaror som försäljs inom EU ska förses med en unik identitetsmärkning. En sådan identitetsmärkning har som syfte att bland annat fastställa den faktiska leveransvägen från tillverkning till det första återförsäljningsstället, inklusive alla lageranläggningar som använt, samt identiteten på alla köpare från tillverkning till det första återförsäljningsstället. Vidare kommer ett registreringskrav att införas för alla återförsäljningsställen som bedriver gränsöverskridande distansförsäljning.

Min bedömning är att förslagen i tobaksdirektivet, i kombination med Skatteverkets intensifierade kontroll, kommer att starkt begränsa möjligheterna till ett sådant förfarande som Eva Olofsson beskriver. Jag är därför inte beredd att i nuläget införa ett licenssystem för tobaks-handeln.

Som svar på en skriftlig fråga (fr. 2012/13:412) om åtgärder mot rökning bland unga uttalade statsrådet Maria Larsson den 27 mars 2013 följande:

Lennart Axelsson har frågat mig om jag planerar att genomföra åtgärder som till exempel exponeringsförbud för att underlätta för ungdomar att inte börja röka eller att kunna sluta.

Låt mig börja med att säga att jag delar Lennart Axelssons oro över utvecklingen när det gäller tobaksanvändningen bland ungdomar. En liten tröst är dock att det enligt den årliga drogvaneundersökningen som Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) genomför är att färre 15-åringar i årskurs 9 röker i dag än vad som var fallet på 2000-talet.

Regeringen tar dock allvarligt på utvecklingen, särskilt bland gymnasieeleverna och vår ambition är att få ned tobakskonsumtionen och rökningen så mycket som möjligt. Ungdomarnas rökvanor står i centrum för tobakspolitiken och vi måste få till stånd ett trendbrott. Av den ANDT-strategi som regering och riksdag har antagit framgår att antalet barn och unga som börjar använda tobak successivt ska minska. Min vision är att inga minderåriga ska röka.

I april 2010 presenterade regeringen en proposition rörande olovlig tobaksförsäljning där kraven på näringsidkare som säljer tobaksvaror skärptes och reglerna vad gäller tillsynen av åldersgränserna förbättrades. Marknadsföring av tobaksprodukter är sedan tidigare strikt reglerad.

En viktig lagändring har varit att ge Tullverket rätt att kontrollera punktskattepliktiga varor som är under transport men som tillfälligt förvaras i en lokal. Lagen gäller från den 1 januari 2013. Lagändringen gör det möjligt att beslagta smuggelcigaretter. Vi vet att priset är avgörande för ungas tobaksvanor och de illegala cigaretterna utgör därför ett stort problem.

För närvarande pågår förhandlingar om ett nytt tobaksdirektiv inom EU. I förslaget som nu behandlas finns bland annat förslag till utökade ytor för varningstexter på tobakspaket och att obligatoriska varningsbilder införas. Här finns också en del andra förslag som syftar till att begränsa marknadsföringen av tobak riktat mot barn och ungdomar.

Som svar på Lennart Axelssons fråga kan jag säga att jag i första hand vill avvakta de pågående förhandlingarna om ett gemensamt tobaksdirektiv, vilka jag räknar med ska vara klara till hösten, innan jag tar några nya initiativ när det gäller marknadsföring av tobaksvaror.

Som svar på en skriftlig fråga (fr. 2013/14:246) om varningsbilder på cigarettpaket uttalade statsrådet Maria Larsson den 15 januari 2014 följande:

Hans Hoff har frågat mig när jag avser att införa bilder som hälsovarningar på cigarettpaket i Sverige.

Inom EU pågår för närvarande förhandlingar om ett nytt tobaksdirektiv. I detta föreslås att bildvarningar ska bli obligatoriska i alla medlemsländer på samma sätt som textvarningar är redan i dag. Jag kommer att avvakta det slutliga beslutet, som jag räknar med kommer under våren, innan jag tar ställning till hur och i vilken takt det nya direktivet kommer att genomföras.

Interpellation

Den 26 november 2013 besvarade statsrådet Maria Larsson en interpellation om regeringen och tobakskonventionen (ip. 2013/14:80, prot. 2013/14:34). Statsrådet anförde bl.a. följande:

Herr talman! Gunvor G Ericson har frågat mig vad jag ämnar vidta för åtgärder för att bättre följa WHO:s ramkonvention om tobak och begränsa tobakslobbyning.

När det gäller regeringens tobakspolitik bedrivs ett aktivt preventivt arbete både nationellt och internationellt. För att omsätta WHO:s tobakskonvention till praktisk handling inom och mellan anslutna länder pågår arbetet med att ta fram riktlinjer och protokoll för hur konventionens 38 artiklar ska tolkas. Sverige deltar aktivt i detta arbete.

Arbetet med att driva utvecklingen av WHO:s ramkonvention om tobak framåt kräver också en aktiv samordning av EU:s medlemsländer. Under 2010 påbörjades arbetet med att revidera direktiv 2001/37/EG av den 5 juni 2001 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillverkning, presentation och försäljning av tobaksvaror. Förhandlingarna om ett reviderat tobaksdirektiv har nu gått in i slutskedet och regeringen driver på för att, om möjligt, nå en överenskommelse om ett slutligt direktiv innan årets slut.

I det här sammanhanget vill jag även framhålla regeringens samlade ANDT-strategi. Genom denna strategi vill regeringen betona sin viljeriktning att komma till rätta med de samlade problem som bruk och missbruk av alkohol, narkotika, dopning och tobak orsakar individ och samhälle. När det gäller tobak har regeringen som uttalat mål att minska allt tobaksbruk och att förhindra att minderåriga börjar använda tobak.

Herr talman! Rökning är en av de allra största hälsofarorna. Det är väl känt i Sverige och i övriga världen i dag. Det är en kunskap som vi måste ta till vara, och det är anledningen till att Sverige har gjort ett mycket aktivt arbete genom åren och att vi fortsatt gör det.

Låt mig bara säga att även om vi har mycket kvar att göra i vårt land är vi bäst i Europa när det gäller antal rökare sett till befolkningen. Vi är bäst i Europa, och det betyder att vi har gjort ett bra förebyggande arbete.

Men fortsatt är det så att en miljon människor röker varje dag. Det var två miljoner på 1980-talet, så vi har halverat antalet sedan den tiden. [...] Det betyder att vi har mer att göra och fler utmaningar. Men andra länder har ännu fler utmaningar.

— — —

Tillbaka till rökningen: Vi fortsätter att göra massor med saker. Vi tittar också på vad man gör i andra länder och hämtar hem erfarenheter från vad som är lyckat och vad som är mindre lyckat. En sådan sak är att vi till exempel låter Folkhälsoinstitutet nu titta på: Har vi fler offentliga miljöer där människor utsätts för passiv rökning och inte kan välja bort det? Finns det anledning att införa fler rökfria ytor i vår omgivning? Det är en sådan ytterligare komponent som vi nu tittar på, och vi hoppas få ett förslag från Folkhälsoinstitutet inom en nära framtid.

Det jag tror är allra viktigast att arbeta med är attityder, att få de 20 000 ungdomarna som börjar röka att inse att man varken är cool eller någonting annat när man använder sig av cigaretter utan utsätter sig för en enormt stor hälsorisk.

Attitydarbetet är centralt, och jag menar att vi också gör det bäst när vi håller samman alkohol, narkotika, tobak och dopningsmedel. Vi ser en samverkan, och vi har en samlad strategi för det. Vi kan också använda samma metoder för preventionsarbetet.

Jag skulle vilja säga att attitydarbetet har varit en viktig framgång i den framgångssaga som vi ändå har noterat i Sverige, med 240 000 färre rökare på tio år. Det sker en nedgång, och den nedgången fortsätter. Den senaste statistiken visar att rökningen fortsätter att minska. Det är någonting som vi ska vara glada för, men vi måste fortsätta att arbeta aktivt framåt, både för att förhindra nyrekrytering och för att få dem som röker i dag att sluta röka.

— — —

Herr talman! Ja, de svenska målen börjar vi närma oss året för – 2014 nämnde Gunvor G Ericson. Det är bra att ha mål att inrikta sin verksamhet mot.

Även om vi kanske inte har en helt rökfri uppväxtmiljö för exakt alla barn kan vi se att rökningen bland gravida mödrar har sjunkit dramatiskt. Det är nästan inga gravida kvinnor som röker i dag. Det är en stor framgång – vi börjar skydda barnet redan när det finns i magen.

Vi kan också se att föräldrar sällan röker inomhus när de har spädbarn i sina familjer.

När det gäller målet att halvera antalet vuxna som börjar röka har vi en bit kvar. Men låt mig återigen säga att vi nu har uppmätt den lägsta andelen rökare i årskurs 9 som någonsin har uppmätts sedan CAN började presentera sina siffror 1997.

Vi har aldrig haft så låga nivåer i årskurs 9. Jag hoppas att det ska följa med upp till årskurs 2 på gymnasiet, för där ser det inte riktigt lika bra ut i dagsläget. Men det här är en väldigt bra början.

Nu är naturligtvis vår målsättning att inrikta oss mot dem som fortfarande börjar röka. Därför är många av våra insatser när det gäller preventionsarbetet inriktade mot de unga.

Det är därför vi höjer tobaksskatten – vi vet att ungdomar är mer priskänsliga. Pris och tillgång är vad som styr ungdomar, tillsammans med vilka attityder de omges av. Då handlar det om att göra det så svårt som möjligt att köpa. Det ska vara dyrt, men det ska också vara så att ålderskontrollen upprätthålls.

Därför är jag väldigt glad att vi nu kan återinföra möjligheterna för kommunerna att använda sig av provköp. [...] Det är en av de mest effektiva kontrollåtgärderna, och den är definitivt riktad för att skydda unga från att köpa cigaretter.

Låt mig också säga att jag tycker att det är väldigt bra med EU:s tobaksproduktivdirektiv, där vi har varit synnerligen aktiva. Jag talade med kommissionären så sent som i förra veckan om hur vi kan skjuta på så att vi får det i hamn.

En viktig sak som kanske inte har diskuterats så mycket, men som jag tror kommer att bli mycket betydelsefull framöver, är att vi kommer att få en märkning på alla tobaksprodukter med möjlighet till spårbarhet. Det gör att smugglingen blir lättare att identifiera. Man kommer att kunna bekämpa smugglingen på ett annat sätt tack vare den här spårbarheten.

Jag tror att det har framgått att vi är beredda att göra väldigt mycket på det här området, att vi har gjort mycket och att vi inte tycker att det är färdigarbetat utan att vi kommer att fortsätta.

Att ha en efterlevnadskontroll också när det gäller marknadsföring är centralt. Marknadsföringen får inte gå utöver de riktlinjer som vi har fastställt. [...] Marknadsföringen påverkar kanske ungdomar allra mest.

Självklart ska vi också arbeta vidare med attityder. Här använder vi inte minst ideella organisationer, där ungdomar är ute och berättar för andra ungdomar.

Sedan tror jag också att det finns en dold kraft som ännu inte är utnyttjad: alla föräldrar, som är de viktigaste personerna för sina barn. [...] Vi behöver nog ta nya krafttag för att använda också föräldrarna på ett bättre sätt.

Frågestund

Vid frågestunden den 14 mars 2013 besvarade statsrådet Maria Larsson en fråga om rökning bland unga (prot. 2012/13:78). Statsrådet anförde bl.a. följande:

Rökning innebär att man utsätter sig för en väldigt stor hälsorisk. Att röka hör till de hälsofarligaste saker man kan göra. Därför är det angeläget att vi vidtar åtgärder. Regeringen har ett långsiktigt arbete på det här området med en strategi som vi håller fast vid. Målsättningen ligger över fem års tid, och vi återkommer med rapporter till riksdagen om varje års arbete.

Herr talman! Två saker tror jag är viktiga när det handlar om ungdomar och rökning. Det ena är priset. Det är avgörande för hur mycket ungdomar röker. Vi har höjt skatten i ett par omgångar. Men det har också skett ett stort inflöde av svartcigaretter till vårt land. Dessa säljs till ett mycket lägre pris. Det tror jag att vi ska kunna komma åt nu, dels genom att vi sedan årsskiftet har gett tullen möjlighet att inventera lagerlokaler, vilket de inte haft tidigare, dels genom att vi inom EU-kretsen håller på att ta fram ett märkningssystem som ger oss möjlighet att få spårbarhet för cigaretter. Det kommer att underlätta mycket för att stänga till för svartcigaretterna. Jag tror att det blir en viktig faktor.

Det andra handlar om attityder. Ungdomsorganisationer jobbar med skolan som arena gentemot ungdomar. Skolan har fått ett förnyat uppdrag. Elevhälsan är jätteviktig. Föräldrar är jätteviktiga. Vi kan göra en

hel del från regeringens sida, men det behövs fler på banan. Föräldrar som snackar med sina ungdomar om detta är en jätteväiktig faktor för att förebygga rökning.

Konstitutionsutskottets yttrande

Konstitutionsutskottet begränsar sitt yttrande till aspekter inom utskottets beredningsområde. Konstitutionsutskottet anför följande om bilder på tobaksvaror som hälsovarningar.

Utskottet anser alltså att det är osäkert om och hur Sverige kommer att kunna genomföra tobaksproduktdirektivet i fråga om hälsovarningarnas storlek, vilket även har framförts i en ensidig deklaration av det ansvariga statsrådet. Utskottet har samtidigt tidigare valt att, under särskilda förutsättningar och av folkhälsoskäl, inte motsätta sig en omfattning på hälsovarningarna som kunde anses som svårförenlig med tryckfrihetsförordningen. Utskottet noterar även att sådana krav på hälsovarningar som nu övervägs att tillföras direktivet i allt väsentligt skulle tillgodose de här aktuella motionsyrkandena. Oaktat detta är inte utskottet nu berett att föregripa det pågående arbetet med översynen av tobaksproduktdirektivet. Konstitutionsutskottet föreslår därmed att socialutskottet avstyrker motionerna 2011/12:So206 (S), 2011/12:So521 (S) yrkande 32, 2012/13:So557 (S) yrkande 31, 2013/14:So657 (S) yrkande 33, 2011/12:So409 (MP) yrkande 16, 2011/12:So463 (V) yrkande 4, 2012/13:So222 (V) yrkande 22 och 2013/14:So206 (V) yrkande 14.

Konstitutionsutskottet anför vidare följande om neutrala eller anonyma förpackningar för tobaksvaror.

Utskottet noterar att regeringen tidigare har motsatt sig ett införande av s.k. neutrala förpackningar för tobaksprodukter, bl.a. mot bakgrund av det var tveksamt om sådana förpackningar var förenliga med skyddet av immateriella rättigheter enligt artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Utskottet konstaterar vidare att det pågår internationella tvister om förenligheten av nationella lagkrav på sådana förpackningar med flera handelsavtal, särskilt med avseende på immateriella rättigheter. Mot bakgrund av detta är utskottet inte berett att tillstyrka yrkandena. Konstitutionsutskottet föreslår därmed att socialutskottet avstyrker motionerna 2011/12:So463 (V) yrkande 3, 2012/13:So222 (V) yrkande 21, 2013/14:So206 (V) yrkande 13, 2013/14:So238 (MP) yrkande 5, 2012/13:So270 (FP) yrkande 2 och 2013/14:So298 (FP) yrkande 2.

Konstitutionsutskottet anför slutligen följande om reklamförbud i butiker för tobaksprodukter.

Utskottet konstaterar att tobakslagen redan i dag förbjuder all tobaksreklam med undantag för bl.a. marknadsföring som endast består i att tillhandahålla tobaksvaror för försäljning eller kommersiella meddelanden inne på försäljningsställen som inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak. Utskottet noterar att ett totalt förbud mot tobaksreklam inne i butiker av det slag som föreslås i motionen kan eventuellt stå i strid med de krav som följer av såväl prisinformationslagen som WHO:s ramkonvention om tobaks kontroll. Mot bakgrund av detta är utskottet inte berett att tillstyrka yrkandet. Konstitutionsutskottet föreslår därmed att socialutskottet avstyrker motion 2013/14:So238 (MP) yrkande 4.

Socialutskottets ställningstagande

Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken, förkortad ANDT-politiken, är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. ANDT-strategin anger mål, inriktning och prioriteringar för samhällets insatser under åren 2011–2015, och i regeringens årliga åtgärdsprogram konkretiseras statliga uppdrag och satsningar under budgetåret för att nå målen i ANDT-strategin.

Utskottet vill i detta sammanhang inledningsvis påminna om den nya Folkhälsomyndigheten som enligt utskottet kommer att förbättra förutsättningarna för ett mer effektivt kunskapsbaserat arbete inom folkhälsoområdet. Utskottet vill även erinra om att flera av de frågeställningar som tas upp i motioner i detta betänkande behandlas i det aktuella reviderade tobaksproduktdirektivet. Det kommer alltså att bli anledning att återkomma till frågorna i samband med genomförandet av direktivet.

Utskottet konstaterar och ser positivt på att ett prioriterat mål i regeringens åtgärdsprogram för ANDT-politiken 2013 är att aktivt verka för att WHO:s ramkonvention om tobakskontroll efterlevs. Konventionen tillhandahåller en ram för parternas genomförande av tobakskontrollåtgärder på nationell, regional och internationell nivå i syfte att fortlöpande och kraftigt minska tobaksbruket och exponeringen för tobaksrök. Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motionerna 2011/12:So409 (MP) yrkande 3, 2012/13:So222 (V) yrkande 18 och 2013/14:So206 (V) yrkande 10. Motionerna avstyrks.

ANDT-strategins första långsiktiga mål anger att tillgång till bl.a. tobak ska minska. Ett prioriterat mål är en effektiv och samordnad alkohol- och tobakstillsyn. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att det på detta område pågår flera åtgärder, varav här särskilt kan nämnas utveckling av regional och lokal tillsyn, inklusive näringens egenkontroll och fördelning av utvecklingsmedel för förstärkt tillsyn. Mot denna bakgrund anser utskottet inte att riksdagen bör ta några initiativ med anledning av motionerna 2011/12:So521 (S) yrkande 35, 2012/13:So270 (FP) yrkande 1, 2012/13:So557 (S) yrkande 34, 2013/14:So206 (V) yrkande 16, 2013/14:So298 (FP) yrkande 1, 2013/14:So487 (S) och 2013/14:So657 (S) yrkande 36. Motionerna avstyrks.

Flera motioner tar upp olika aspekter på frågan om fler rökfria miljöer. Utskottet vill inledningsvis påminna om att rökning enligt 2 § tobakslagen är förbjuden i vissa lokaler och utrymmen samt på vissa områden utomhus. Som ett led i beredningen av detta ärende har företrädare för Folkhälsomyndigheten informerat om sitt pågående uppdrag att utreda och analysera förekomsten av passiv rökning på allmänna platser, i synnerhet där barn vistas, och att lämna förslag på åtgärder för att ytterligare minska den passiva rökningen på dessa platser. Utskottet noterar att regeringen angivit i uppdraget att det finns skäl att minska exponeringen för passiv tobaksrök så långt möjligt samt att regleringen av vilka miljöer som ska

vara fria från tobaksrök ständigt är under översyn. Slutredovisning ska lämnas senast den 15 oktober 2014. Utskottet ser detta uppdrag som ett viktigt steg på vägen mot målet att ingen ofrivilligt ska utsättas för tobaksrök i sin omgivning. Passiv rökning riskerar att leda till sjukdom och kan dessutom för den som har en luftrörssjukdom leda till en akut försämring av hälsotillståndet. Fler rökfria miljöer är dessutom en viktig del i arbetet med att stötta de som vill sluta röka. Folkhälsomyndighetens redovisning bör avvaktas och riksdagen bör för närvarande inte ta något initiativ. Utskottet utgår från att regeringen återkommer med förslag på fler rökfria miljöer så snart som möjligt efter myndighetens redovisning. Motionerna 2011/12:So214 (FP), 2011/12:So230 (S), 2011/12:So240 (C), 2011/12:So351 (S), 2011/12:So394 (FP), 2011/12:So409 (MP) yrkandena 5, 11 och 13, 2012/13:So348 (S), 2013/14:So206 (V) yrkande 15, 2013/14:So208 (SD), 2013/14:So238 (MP) yrkande 6, 2013/14:So352 (S) och 2013/14:So356 (C) avstyrks i den mån de inte är tillgodosedda med det anförda.

Utskottet vidhåller sin bedömning att det inte behöver tas något initiativ från riksdagens sida med anledning av en motion om servering i restauranglokaler som inrättats för rökning. Motion 2011/12:So601 (M) avstyrks.

När det gäller motioner om obligatoriska bildvarningar gör socialutskottet inte någon annan bedömning än konstitutionsutskottet och avstyrker därför motionerna 2011/12:So206 (S), 2011/12:So409 (MP) yrkande 16, 2011/12:So463 (V) yrkande 4, 2011/12:So521 (S) yrkande 32, 2012/13:So222 (V) yrkande 22, 2012/13:So270 (FP) yrkande 2 i denna del, 2012/13:So557 (S) yrkande 31, 2013/14:So206 (V) yrkande 14, 2013/14:So298 (FP) yrkande 2 i denna del och 2013/14:So657 (S) yrkande 33.

När det gäller frågan om åldersgräns m.m. vill utskottet inledningsvis påminna om att tobaksvaror enligt 12 § tobakslagen inte får säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Den som lämnar ut tobaksvaror ska förvissa sig om att mottagaren har uppnått nämnda ålder. Om det finns särskild anledning att anta att en tobaksvara är avsedd att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år får varan inte lämnas ut.

Utskottet konstaterar och ser positivt på att ett prioriterat mål i ANDT-strategin är en effektiv och samordnad alkohol- och tobakstillsyn. Utskottet vill i detta sammanhang särskilt påminna om de lagförslag om kontrollköp som riksdagen nyligen har antagit. Den 1 maj 2014 träder bestämmelser i kraft som ger kommunerna möjlighet att genomföra kontrollköp av folköl, tobak och receptfria läkemedel för att kontrollera att den som lämnar ut dessa varor förvissas sig om att mottagaren har uppnått den ålder som föreskrivs i respektive lag, dvs. 18 år (prop. 2013/14:56, bet. 2013/14:SoU16, rskr. 2013/14:164).

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att ett långsiktigt mål i ANDT-strategin är att barn ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning eller tobak. Vidare kan nämnas det långsiktiga målet att antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopnings-

medel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak successivt ska minska. Utskottet vill även särskilt lyfta fram det prioriterade målet att utveckla metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter.

Mot bakgrund av det arbete som pågår på detta område anser utskottet inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motionerna 2011/12:So655 (SD), 2011/12:So664 (C), 2012/13:So213 (S), 2012/13:So381 (S), 2012/13:So435 (M), 2013/14:So406 (S) och 2013/14:So542 (S). Motionerna avstyrks.

Ett antal motioner tar upp frågan om tillståndsplikt för försäljning av tobak. Utskottet vill inledningsvis påminna om de ändringar i tobakslagen som trädde i kraft 2010 och som syftar till en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns och en effektivare tillsyn. Bland annat skärptes kraven på näringsidkare som bedriver försäljning av tobaksvaror genom att försäljning inte får påbörjas förrän en anmälan har gjorts till kommunen. Det infördes även en bestämmelse om att kommunen ska kunna meddela försäljningsförbud vid allvarliga eller upprepade överträdelser av bestämmelserna i tobakslagen (prop. 2009/10:207, bet. 2009/10:SoU25, rskr. 2009/10:344).

Enligt utskottets mening bör man nu gå vidare och införa tillståndsplikt för försäljning av tobak. Utskottet anser att regeringen ska göra en översyn för att möjliggöra tillståndsplikt för försäljning av tobak och därefter skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag på hur en sådan ska utformas. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2011/12:So521 (S) yrkande 34, 2012/13:So557 (S) yrkande 33 och 2013/14:So657 (S) yrkande 35 och tillstyrker delvis motionerna 2011/12:So409 (MP) yrkande 14, 2011/12:So463 (V) yrkande 1, 2012/13:So222 (V) yrkande 19 och 2013/14:So206 (V) yrkande 11.

Utskottet delar inte uppfattningen i motion 2013/14:So207 (MP) om krav på försäljningsställen. Motionen avstyrks.

När det gäller motioner om neutrala förpackningar gör socialutskottet inte någon annan bedömning än konstitutionsutskottet och avstyrker därför motionerna 2011/12:So463 (V) yrkande 3, 2012/13:So222 (V) yrkande 21, 2012/13:So270 (FP) yrkande 2 i denna del, 2013/14:So206 (V) yrkande 13, 2013/14:So238 (MP) yrkande 5 och 2013/14:So298 (FP) yrkande 2 i denna del.

Några motioner tar upp frågan om reklam. Betänkandet En väg till ökad tillsyn: marknadsföring av och e-handel med alkohol och tobak (SOU 2013:50) överlämnades i juli 2013. Utskottet har fått veta att betänkandet har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet. Resultatet av detta arbete bör enligt utskottets uppfattning inte föregripas. Motionen 2011/12:So409 (MP) yrkande 17 avstyrks.

När det gäller motion 2013/14:So238 (MP) yrkande 4 gör socialutskottet inte någon annan bedömning än konstitutionsutskottet och avstyrker därför motionen.

Utskottet utgår från att frågor om s.k. dold försäljning kommer att övervägas av regeringen i samband med dels genomförandet av det reviderade tobaksproduktdirektivet, dels beredningen av ovan nämnda betänkande om marknadsföring av och e-handel med alkohol och tobak. Riksdagen bör inte ta något initiativ i denna fråga och därför avstyrks även motionerna 2011/12:Ju241 (SD) yrkande 2, 2011/12:So290 (FP), 2011/12:So409 (MP) yrkande 15, 2011/12:So463 (V) yrkande 2, 2011/12:So521 (S) yrkande 33, 2012/13:So222 (V) yrkande 20, 2012/13:So270 (FP) yrkande 3, 2012/13:So533 (S), 2012/13:So557 (S) yrkande 32, 2012/13:So581 (SD) yrkande 2, 2013/14:So206 (V) yrkande 12, 2013/14:So238 (MP) yrkande 3, 2013/14:So298 (FP) yrkande 3, 2013/14:So534 (FP), 2013/14:So607 (S), 2013/14:So612 (S) och 2013/14:So657 (S) yrkande 34.

Utskottet delar inte uppfattningen i motion 2011/12:So409 (MP) yrkande 18 om smaktillsatser. Motionen avstyrks.

På området e-cigarett konstaterar utskottet att Läkeemedelsverket har bedömt att e-cigarett med nikotin ska klassas som läkemedel, vilket innebär att försäljning är otillåten eftersom inga sådana produkter i dag är godkända läkemedel. Vidare konstaterar utskottet att det pågår en process i Förvaltningsrätten om ett förbud mot att sälja e-cigarett. Utskottet utgår från att frågan om e-cigarett kommer att övervägas av regeringen i samband med genomförandet av det reviderade tobaksproduktdirektivet. Riksdagen bör inte ta något initiativ i denna fråga, och därför avstyrks även motionerna 2013/14:So238 (MP) yrkande 1 och 2013/14:So496 (S).

En motion tar upp frågan om vattenpipstobak. Inte heller på detta område anser utskottet att riksdagen bör ta något initiativ. Motion 2013/14:So524 (KD) avstyrks.

Tobaksfrågor – förenklad behandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner som tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden.

Jämför särskilt yttrande 2 (MP).

Utskottets ställningstagande

De motionsyrkanden som finns i bilaga 3 tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden i betänkandet 2010/11:SoU8 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken m.m.

Riksdagen avslag motionsyrkandena i enlighet med utskottets förslag. Utskottet ser inte någon anledning att nu göra någon annan bedömning och avstyrker därför motionsyrkandena.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. WHO:s ramkonvention, punkt 1 (MP, V) av Eva Olofsson (V) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 3, 2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 18 och 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 10.

Ställningstagande

WHO:s ramkonvention om tobakskontroll är ett instrument för offensivt arbete. Men trots att Sverige åtagit sig att följa konventionens inriktning och mål finns det för närvarande ett antal områden där resultaten av de vidtagna åtgärderna inte räckt till för att kunna hävda att Sverige nått upp till konventionens riktlinjer.

Vi anser att regeringen bör utreda hur arbetet med att genomföra åtgärderna i WHO:s ramkonvention om tobakskontroll ska kunna påskyndas och återkomma till riksdagen med ett förslag.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Minskat tobaksbruk, punkt 2 (S, MP, V) av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Ann Arleklo (S), Gunnar Sandberg (S), Eva Olofsson (V), Kent Härstedt (S), Shadiye Heydari (S) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 35, 2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 1,

2012/13:So557 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 34,
 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 16,
 2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 1 och
 2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 36 och
 avslår motion
 2013/14:So487 av Olle Thorell (S).

Ställningstagande

Frågan om ett minskat tobaksbruk är enligt vår mening mycket angelägen. Vi anser därför att regeringen bör utreda bl.a. frågan om en bortre tidsgräns för användning av tobak och en tidsbestämd åtgärdsplan för ett tobaksfritt samhälle och återkomma till riksdagen med ett förslag.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. Obligatoriska bildvarningar, punkt 4 (S, MP, V)

av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Ann Arleklo (S), Gunnar Sandberg (S), Eva Olofsson (V), Kent Härstedt (S), Shadiye Heydari (S) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2011/12:So206 av Hans Hoff (S),
 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 16,
 2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 4,
 2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 32,
 2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 22,
 2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 2 i denna del,
 2012/13:So557 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 31,
 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 14,
 2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 2 i denna del och
 2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 33.

Ställningstagande

En åtgärd som varit framgångsrik internationellt är information i bildform på cigarettpaket som varnar för tobaksrökningens hälsokonsekvenser. Noggranna utvärderingar och forskningsprojekt visar att varningsbilder är effektiva. Motivationen att sluta förstärks och återfall förhindras.

Vi noterar att konstitutionsutskottet i sitt yttrande föreslår att socialutskottet avstyrker motionerna. I motsats till konstitutionsutskottet anser vi att regeringen bör utreda frågan om obligatoriska bildvarningar på cigarettpaket och återkomma till riksdagen med ett förslag.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Tillståndsplikt för försäljning, punkt 6 (M, FP, C, KD)

av Anders W Jonsson (C), Saila Quicklund (M), Margareta B Kjellin (M), Helena Bouveng (M), Isabella Jernbeck (M), Maria Lundqvist-Brömster (FP), Anders Andersson (KD) och Karin Östring Bergman (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 14,
2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 1,
2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 34,
2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 19,
2012/13:So557 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 33,
2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 11 och
2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 35.

Ställningstagande

Vi vill inledningsvis påminna om de ändringar i tobakslagen som trädde i kraft 2010 och som syftar till en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns och en effektivare tillsyn. Bland annat skärptes kraven på näringsidkare som bedriver försäljning av tobaksvaror genom att försäljning inte får påbörjas förrän en anmälan har gjorts till kommunen. Det infördes även en bestämmelse om att kommunen ska kunna meddela försäljningsförbud vid allvarliga eller upprepade överträdelser av bestämmelserna i tobakslagen (prop. 2009/10:207, bet. 2009/10:SoU25, rskr. 2009/10:344).

Vi konstaterar att statsrådet Maria Larsson i mars 2013 i ett svar på en skriftlig fråga uttalade att man i samband med beredningen av förslaget diskuterade bl.a. möjligheten att införa en tillståndsplikt för den som säljer tobaksvaror till konsument. Ett licensförfarande skulle enligt regeringen innebära att en ökad administrativ börda lades på företagare och myndigheter utan att några mervärden uppnåddes. Enligt regeringens bedömning var det tillräckligt med den då föreslagna uppstramningen med en skärpning av anmälningsplikten och därtill knuten straffsanktion vid utebliven anmälan. Vi delar regeringens bedömning.

Riksdagen bör för närvarande inte ta något initiativ. Med det anförda avstyrker vi motionerna 2011/12:So409 (MP) yrkande 14, 2011/12:So463 (V) yrkande 1, 2011/12:So521 (S) yrkande 34, 2012/13:So222 (V) yrkande 19, 2012/13:So557 (S) yrkande 33, 2013/14:So206 (V) yrkande 11 och 2013/14:So657 (S) yrkande 35.

5. Krav på försäljningsställen, punkt 7 (MP)

av Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:So207 av Jonas Eriksson och Jan Lindholm (båda MP) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Det bör underlättas för rökare och snusare som vill sluta använda tobak. Jag anser därför att det bör ställas krav på att försäljningsställen som säljer tobaksvaror också ska tillhandahålla nikotinläkemedel samt information om vart konsumenten kan vända sig för råd och stöd för att bli fri från bruk av tobaksprodukter.

Regeringen bör utreda dessa frågor och återkomma till riksdagen med ett förslag.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6. Neutrala förpackningar, punkt 8 (MP, V)

av Eva Olofsson (V) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 3,

2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 21,

2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 2 i denna del,

2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 13,

2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 5 och

2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 2 i denna del.

Ställningstagande

Tobaksindustrin är i stor utsträckning en reklamindustri där märken används även i helt andra sammanhang. Att inte tillåta fabrikatet att skylta på paketet tar bort en del av reklamvärdet och minskar förhoppningsvis den enorma mängd pengar som läggs på att övertyga unga människor om

att börja röka. Att minimera signalvärden och identitetskopplingar till tobaksförpackningar är enligt vår mening återhållande främst för nyrekrytering.

Med dold försäljning motverkar man exponeringen av förpackningarna i butiken men inte efter att varan väl är köpt. Att införa neutrala förpackningar är nästa steg för att begränsa tobaksindustrins marknadsföring.

Vi noterar att konstitutionsutskottet i sitt yttrande föreslår att socialutskottet avstyrker motionerna. I motsats till konstitutionsutskottet anser vi att regeringen bör utreda frågan om neutrala paket för tobaksvaror och återkomma till riksdagen med ett förslag.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7. Reklam, punkt 9 (MP)

av Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 17 och avslår motion 2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Det ska vara ”inne”, ”rätt”, ”coolt” och hur det nu på alla sätt kan uttryckas att göra det sunda valet. För att nå dit krävs såväl skarpare regler för reklam och marknadsföringsåtgärder som ständigt pågående kampanjer riktade till alla åldrar från ung till gammal.

Jag anser att regeringen bör utreda frågan om marknadsföring av tobaksprodukter och återkomma till riksdagen med ett förslag.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8. Dold försäljning, punkt 10 (S, MP, V)

av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Ann Arleklo (S), Gunnar Sandberg (S), Eva Olofsson (V), Kent Härstedt (S), Shadiye Heydari (S) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2011/12:Ju241 av Josef Fransson och Erik Almqvist (båda SD) yrkande 2,
 2011/12:So290 av Maria Lundqvist-Brömster (FP),
 2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 15,
 2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 2,
 2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 33,
 2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 20,
 2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP) yrkande 3,
 2012/13:So533 av Leif Pettersson och Karin Åström (båda S),
 2012/13:So557 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 32,
 2012/13:So581 av Josef Fransson och Erik Almqvist (båda SD) yrkande 2,
 2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 12,
 2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 3,
 2013/14:So534 av Maria Lundqvist-Brömster (FP),
 2013/14:So607 av Matilda Ernkrans och Håkan Bergman (båda S),
 2013/14:So612 av Hillevi Larsson m.fl. (S) och
 2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 34 och
 bifaller delvis motion
 2013/14:So298 av Anna Steele (FP) yrkande 3.

Ställningstagande

En åtgärd som kan minska tobaksrökningen är införande av dold försäljning, vilket man har gjort i flera länder. I WHO:s ramkonvention om tobakskontroll artikel 13 finns klara riktlinjer som bl.a. innebär att tobaksprodukter ska förvaras ej synliga för kunden, en insats som har störst påverkan på barn och ungdomar. Uppföljningar efter införandet av dold försäljning på Island och i Kanada har visat att rökningen minskar.

Vi anser att regeringen bör utreda frågan om dold försäljning av tobak och återkomma till riksdagen med ett förslag.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9. Smaktillsatser, punkt 11 (MP)

av Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 18.

Ställningstagande

Vid det fjärde mötet om WHO:s ramkonvention om tobakskontroll 2010 enades länderna om att rekommendera förbud eller andra strikta regler mot smaktillsatser i tobaksprodukter. För varje år som går innan Sverige följer rekommendationen förlorar vi en del av en generation som helt i onödan lockas till nikotivanor.

Jag anser att regeringen bör utreda frågan om begränsning av och förbud mot smaktillsatser i nikotinprodukter och återkomma till riksdagen med ett förslag.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10. E-cigarett, punkt 12 (S, MP, V)

av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Ann Arleklo (S), Gunnar Sandberg (S), Eva Olofsson (V), Kent Härstedt (S), Shadiye Heydari (S) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:So496 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (båda S) och bifaller delvis motion

2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) yrkande 1.

Ställningstagande

Nikotinprodukter, utom tobak, klassas som läkemedel och det krävs ett godkännande från Läkemedelsverket för att de ska få säljas i Sverige. Några sådana tillstånd har inte utfärdats för e-cigarett. Eftersom försäljningen av e-cigarett ökar mycket kraftigt i landet är det angeläget att de säljs under reglerade former, att det finns en åldersgräns och att de förbjuds i rökfria miljöer. Dessutom är det viktigt att undersöka vilket värde e-cigarett har som stöd för dem som vill sluta röka, vilket bör ske i oberoende studier.

Vi anser att regeringen bör utreda frågan om e-cigarett och återkomma till riksdagen med ett förslag.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Åldersgräns m.m., punkt 5 (S)

Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Ann Arleklo (S), Gunnar Sandberg (S), Kent Härstedt (S) och Shadiye Heydari (S) anför:

I dag kan en vuxen gå till en skola och sälja cigaretter till minderåriga utan påföljd. Tobakslagen (1993:581) förbjuder inte langning till minderåriga, vilket är ett allvarligt problem. För alltför många unga är rökning en inkörsport till tyngre droger. I alkohollagen (2010:1622) finns det däremot ett tydligt förbud mot langning och vi anser att motsvarande förbud bör införas i tobakslagen.

Vi avstår nu från att reservera oss men anser att det finns anledning att mycket noga följa utvecklingen på området och förbehåller oss rätten att återkomma i frågan.

2. Tobaksfrågor – förenklad behandling, punkt 14 (MP)

Magnus Ehrencrona (MP) anför:

Utskottet har genom förenklad motionshantering avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 3. Då det gäller motionsförslagen hänvisar jag till tidigare ställningstaganden i motsvarande frågor i betänkande 2010/11: SoU8 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken m.m. Jag vidhåller de synpunkter som framförts i det sammanhanget men avstår från att på nytt ge uttryck för avvikande uppfattningar i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:Ju241 av Josef Fransson och Erik Almqvist (båda SD):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om försäljning under disk av tobaksprodukter.

2011/12:So206 av Hans Hoff (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa bilder som hälsovarning på cigarettpaket.

2011/12:So214 av Roger Haddad (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rökförbud vid busshållplatser.

2011/12:So230 av Leif Pettersson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ytterligare förbud mot tobaksrökning.

2011/12:So240 av Anders W Jonsson (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbud mot rökning på balkonger i flerfamiljshus.

2011/12:So290 av Maria Lundqvist-Brömster (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa exponeringsförbud för tobaksvaror i butiker och om att tobak bör säljas under disk.

2011/12:So312 av Camilla Waltersson Grönvall (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om olovlig tobaksförsäljning.

2011/12:So333 av Jan R Andersson m.fl. (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hälsoeffekten av höjd snusskatt.

2011/12:So351 av Thomas Strand (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att pröva om lagen om rökförbud kan skärpas genom ytterligare förbud mot tobaksrökning.

2011/12:So394 av Nina Lundström (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att reformera tobakslagen för att möjliggöra rökförbud i syfte att öka tillgängligheten till kollektivtrafik och offentliga miljöer samt förebygga passiv rökning.

2011/12:So409 av Jan Lindholm m.fl. (MP):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det nationella och det regionala samordningsansvaret.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att arbetet med att genomföra åtagandena i WHO-konventionen Framework Convention on Tobacco Control tar snabba steg framåt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förslag till åtgärder för att säkerställa rätten att bo utan ofrivilligt rökintrång i bostaden.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förslag till fler rökfria områden i samhället.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förslag till åtgärder för att Sverige framgångsrikt ska fortsätta att utvecklas mot det tobaksfria samhället.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att man bör eftersträva en normförändring när det gäller bruket av tobak.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd åt personer som är beroende av nikotin och önskar bryta sitt beroende.
10. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning med målet att minimera nyrekryteringen till nikotinberoende.
11. Riksdagen begär att regeringen återkommer med ett förslag, med eller utan sanktioner, om begränsning av rökning på allmänna platser.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda ekonomiska incitament för att motivera kommuner att garantera att det finns rökfria bostäder att tillgå.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda ett licensförfarande för tobaksförsäljning och försäljning av nikotinläkemedel.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om s.k. dold försäljning.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bildinformation på konsumentförpackningarna om riskerna med tobaksbruk.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om marknadsföring av tobaksprodukter.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om begränsning av och förbud mot smaktillsatser i nikotinprodukter.

2011/12:So429 av Valter Mutth och Jan Lindholm (båda MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skärpa lagstiftningen så att hyresvärdar och bostadsrättsföreningar får utökade möjligheter att ingripa mot boende vars rökning stör grannar.

2011/12:So455 av Lars Hjälmered och Abdirizak Waberi (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om illegal handel med cigaretter.

2011/12:So463 av Eva Olofsson m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tobaksförsäljning bör vara licenspliktig.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att s.k. dold försäljning av tobak bör införas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att neutrala förpackningar för tobaksvaror bör införas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bildinformation om tobakens hälsorisker bör införas på förpackningarna.

2011/12:So468 av Elin Lundgren (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en plan behövs för att motverka passiv rökning i det egna hemmet.

2011/12:So521 av Lena Hallengren m.fl. (S):

32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obligatoriska bildvarningar på cigarettpaket.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om dold försäljning av tobak.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillståndsplikt för försäljning av tobak.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett samlat åtgärds paket för att minska tobaksbruket.

2011/12:So601 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten till viss servering i restauranglokaler som inrättats för rökning.

2011/12:So655 av Mikael Jansson och David Lång (båda SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda en lag om förbud mot rökning i personbil när minderårig medföljer.

2011/12:So664 av Per Lodenius (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge polisen rätt att förverka tobak som påträffas hos minderåriga.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2012

2012/13:So213 av Hillevi Larsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en 18-årsgräns för bruk av tobak.

2012/13:So222 av Eva Olofsson m.fl. (V):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att WHO:s konvention om tobak bör genomföras i svensk lagstiftning.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tobaksförsäljning bör vara licenspliktig.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att s.k. dold försäljning av tobak bör införas.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att neutrala förpackningar för tobaksvaror bör införas.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bildinformation om tobakens hälsorisker bör införas på förpackningarna.

2012/13:So270 av Johan Pehrson (FP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i likhet med Finland och Nya Zeeland bör överväga en bortre tidsgräns för användning av tobak.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om anonyma cigarettpaket och varningsbilder.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbud mot exponering av tobaksvaror i försäljningsställena.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om intensifierade informationsinsatser om tobakens skadeverkningar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om intensifierade insatser för tobaksavvänjning.

2012/13:So348 av Thomas Strand (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att införa rökfria zoner utomhus, på sådana ställen där röken kan irritera och störa andra.

2012/13:So381 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett förbud mot langning i tobakslagen.

2012/13:So435 av Camilla Waltersson Grönvall (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kriminalisera tobaksinnehav hos underåriga.

2012/13:So533 av Leif Pettersson och Karin Åström (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om exponering av tobaksprodukter.

2012/13:So557 av Lena Hallengren m.fl. (S):

31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obligatoriska bildvarningar på cigarettpaket.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om dold försäljning av tobak.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillståndsplikt för försäljning av tobak.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett samlat åtgärds paket för att minska tobaksbruket.

2012/13:So565 av Anders Karlsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att butiksinnehavaren bör bli av med sin licens vid illegal tobaksförsäljning.

2012/13:So581 av Josef Fransson och Erik Almqvist (båda SD):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om försäljning under disk av tobaksprodukter.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013

2013/14:C243 av Agneta Börjesson m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i lag ge hyresvärdar och bostadsrättsföreningar en möjlighet att besluta om rökfria boendemiljöer.

2013/14:So206 av Eva Olofsson m.fl. (V):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att WHO:s konvention om tobak bör genomföras i svensk lagstiftning.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tobaksförsäljning bör vara licenspliktig.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att s.k. dold försäljning av tobak bör införas.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att neutrala förpackningar för tobaksvaror bör införas.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bildinformation om tobakens skadeverkningar bör införas på förpackningarna.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett förslag på hur fler rökfria miljöer kan skapas.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en tidsbestämd åtgärdsplan för ett tobaksfritt samhälle.

2013/14:So207 av Jonas Eriksson och Jan Lindholm (båda MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ställa krav på att försäljningsställen som säljer tobaksvaror också tillhandahåller nikotinläkemedel.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att försäljningsställen som säljer tobaksvaror ska tillhandahålla information om vart konsumenten kan vända sig för råd och stöd för att bli fri från bruk av tobaksprodukter.

2013/14:So208 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att även restaurangers uteserveringar bör innefattas av rökförbudet i tobakslagen.

2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en snabb reglering av e-cigaretten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nollvision för nyrekrytering i tobaksbruk.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om exponeringsförbud för tobaksprodukter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om reklam för tobaksvaror i butiker.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om neutrala paket för tobaksvaror.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nya rökfria områden.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rökintrång i bostäder.

2013/14:So298 av Anna Steele (FP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i likhet med Finland och Nya Zeeland bör intensifiera insatserna mot tobaksbruk med målsättningen ett tobaksfritt Sverige.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa anonyma cigarettpaket med varningstexter och bilder.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa förbud mot exponering i handeln med undantag för i renodlade tobaksbutiker.

2013/14:So352 av Thomas Strand (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rökfria uteserveringar.

2013/14:So356 av Solveig Zander och Ola Johansson (båda C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbjuda rökning i offentliga miljöer och minska den passiva rökningen.

2013/14:So374 av Eliza Roszkowska Öberg (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga en översyn för att minska tobaksrökning.

2013/14:So406 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett förbud mot langning i tobakslagen.

2013/14:So487 av Olle Thorell (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett generellt rökförbud 2030.

2013/14:So496 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om e-cigarett.

2013/14:So524 av Robert Halef (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppdra åt regeringen att ytterligare förbättra tillsynen av försäljningen av vattenpipstobak.

2013/14:So534 av Maria Lundqvist-Brömster (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa exponeringsförbud av tobaksvaror i butik genom att tobak ska säljas under disk.

2013/14:So542 av Marie Nordén m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbud mot innehav av tobak för personer under 18 år.

2013/14:So592 av Kajsa Lunderquist m.fl. (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten till ökade insatser mot den illegala handeln med tobak.

2013/14:So607 av Matilda Ernkrans och Håkan Bergman (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om exponeringsförbud vid försäljning av cigaretter och andra tobaksvaror.

2013/14:So612 av Hillevi Larsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om exponeringsförbud för tobaksvaror.

2013/14:So657 av Lena Hallengren m.fl. (S):

33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obligatoriska bildvarningar på cigarettpaket.

34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om dold försäljning av tobak.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillståndsplikt för försäljning av tobak.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett samlat åtgärds paket för att minska tobaksbruket.

BILAGA 2

Konstitutionsutskottets yttrande 2013/14:KU4y

Tobaksfrågor

Till socialutskottet

Socialutskottet beslutade den 14 november 2013 att ge konstitutionsutskottet tillfälle att senast torsdagen den 30 januari 2014 yttra sig över vissa motioner om tobaksfrågor från de allmänna motionstiderna 2011, 2012 och 2013. Motionerna gäller förbud mot reklam, neutrala förpackningar samt bilder som varningstexter. Konstitutionsutskottet begränsar sitt yttrande till aspekter inom utskottets beredningsområde.

Konstitutionsutskottet föreslår att socialutskottet avstyrker samtliga motioner.

Utskottets överväganden

Bilder på tobaksvaror som hälsovarningar

Motionerna

Hans Hoff (S) begär i motion 2011/12:So206 att bilder på cigarettpaket ska införas i syfte att minska tobakskonsumtionen. I motionen anges att forskare i flera länder har pekat på att hälsovarningars effektivitet är beroende av storlek, placering och design. En varningstext som kombineras med en bild associeras i högre grad av hågkomst och medvetenhet och större motivation och fler försök att sluta röka. Av en EU-rapport som analyserar policyer för tobakskontroll framgår att bilder som hälsovarning på cigarettpaket redan har införts med goda resultat på ett flertal platser i världen, bl.a. i Kanada, Brasilien, Indien och Storbritannien. Varje medlemsland skulle enligt motionären kunna bestämma om, när och hur de cigarettpaket som säljs inom landet ska förses med dessa bilder.

I kommittémotion 2011/12:So521 begär Lena Hallengren m.fl. (S) att regeringen återkommer med ett förslag om obligatoriska bildvarningar (yrkande 32). I motionen anges att EU under 2012 väntades komma med ett nytt och skarpare tobaksdirektiv. Identiska yrkanden lämnas i kommittémotionerna 2012/13:So557 (yrkande 31) och 2013/14:So657 (yrkande 33) båda av Lena Hallengren m.fl. (S).

I motion 2011/12:So409 begär Jan Lindholm m.fl. (MP) att riksdagen tillkännager för regeringen att Sverige bör verka för att EU och Världshälsoorganisationen (WHO) inför krav på bildinformation om riskerna med tobaksbruk på varje enskild förpackning (yrkande 16). Enligt motionärerna räcker det inte med text när det gäller information på förpackningarna om tobaksprodukters risker.

I kommittémotion 2011/12:So463 begär Eva Olofsson m.fl. (V) att bildinformation på förpackningarna om tobakens skadeverkningar införs i Sverige (yrkande 4). I motionen anges att det är svårt att informera begripligt med texter på små förpackningar i en allt mer globaliserad värld där både konsumenter och varor rör sig tämligen fritt och produkter förpackas för stora språkområden. Likalydande yrkanden lämnas i kommittémotionerna 2012/13:So222 (yrkande 22) och 2013/14:So206 (yrkande 14), båda av Eva Olofsson m.fl. (V).

Gällande rätt m.m.

I 1 kap. 9 § tryckfrihetsförordningen (TF) återfinns undantag från TF:s exklusiva tillämpningsområde. I bestämmelsens första punkt anges att vad som i lag är stadgat om förbud mot kommersiell annons ska gälla utan hinder av vad som sägs i TF i den mån annonsen används vid marknadsföring av alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror. Hur begreppet kommer-

siell annons ska förstås angavs i förarbetena (prop. 1973:123 s. 46 f.) och kommenterades i ett lagrådsyttrande (prop. 1999/2000:111 s. 67 f.). Av lagrådsyttrandet framgår att begreppet kommersiell annons ska förstås på följande vis. För det första ska det vara fråga om en framställning som kan sägas ingå i en annons (och alltså inte i t.ex. redaktionell text). För det andra ska annonsen vara kommersiell, dvs. den ska dels utgöra ett medel för marknadsföring av en vara (dvs. det ska framgå av innehållet att meddelandet är avsett att främja försäljningen av varan), dels ha rent kommersiella förhållanden till föremål, dvs. avse en näringsidkares näringsverksamhet och en vara som tillhandahålls där. Åsiktsannonsering, t.ex. opinionsbildande texter som syftar till att påverka allmänhetens inställning till tobaksbruk, omfattas inte av bestämmelsens tillämpningsområde.

Frågan om vad som utgör en kommersiell annons berördes i ett annat lagrådsyttrande (prop. 2001/02:162 s. 53 f.) som gällde genomförande av tobaksproduktdirektivet i svensk rätt. Lagrådet granskade då bl.a. en ny paragraf (14 b §) i tobakslagen som förbjöd vissa inslag i texten på förpackningarna på tobaksvaror, vilka i visst hänseende kunde anses vilseledande, och denna nya paragrafs förenlighet med TF. Paragrafen kunde enligt Lagrådet inte stödjas på undantaget för förbud mot tobaksreklam i 1 kap. 9 § TF, eftersom detta avgränsas av innehållet i ”kommersiell annons”, en beteckning som knappast passar på en förpackning. Dock anslöt paragrafen ganska väl till de begränsningar av den kommersiella marknadsföringen i tryckt skrift som enligt en tämligen väl utbildad praxis har ansetts kunna göras i vanlig lag, utanför TF:s tillämpningsområde. Lagrådet ansåg således inte att bestämmelsen stod i konflikt med TF.

I samma lagrådsyttrande berördes förslag till ändringar i 9 § tobakslagen (se nedan). Lagrådet noterade att paragrafen hade med endast mindre ändringar förts över till 1993 års tobakslag från 1975 års lag om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror samt att det i propositionen till denna lagstiftning (prop. 1975/76:49 s. 22) hade angetts att varningstexten måste ges ett konkret innehåll med upplysningar om vilka risker bruket medför och att det således ska vara fråga om en saklig information som bygger på resultaten av forskningen på området. Lagrådet ansåg att en bestämmelse som påbjuder att en skrift ska ha ett visst innehåll torde i princip komma i konflikt med TF. Ett visst utrymme fanns dock enligt Lagrådet för ålägganden i vanlig lag att förse en skrift med texter av det slag som då var aktuella. TF:s tillämpningsområde bestäms nämligen ytterst av dess syfte att värna det fria ordet, och det finns regleringar som omfattar tryckt skrift som därför enligt Lagrådet kunde sägas ligga utanför ramen för TF:s skydd, inte minst ingripanden i fråga om framställningar på det kommersiella området. För att ett påbud om text med ett visst innehåll skulle kunna tolereras från tryckfrihetsrättslig synpunkt borde, i anslutning till det nyss återgivna motivuttalandet, det krävas att det inte rörde sig om texter av uttryckligen åsiktpåverkande eller opinionsbildande karaktär.

Enligt 9 § första stycket punkt 1 tobakslagen (1993:581) ska förpackningar till tobaksvaror som är avsedda att i näringsverksamhet tillhandahållas konsumeras inom landet i den utsträckning och på det sätt som regeringen föreskriver förses med texter och illustrationer som upplyser om de hälsorisker som är förbundna med bruk av tobak och om rökavvänjning (varningstexter). Av 9 § andra stycket följer att regeringen får överlämna åt en myndighet att meddela föreskrifter enligt första stycket. Av förarbetena framgår att tillägget i 9 § första stycket punkten 1 innebar bl.a. att illustrationer innefattas i begreppet "varningstexter" (prop. 2001/02:162 s. 23) och att regeringen fann det lämpligt att genom en lagändring möjliggöra en framtida användning av varningar i form av illustrationer för att upplysa om de hälsorisker som är förbundna med bruk av tobak (s. 18). Enligt 2 § tobaksförordningen (2001:312) får Folkhälsomyndigheten meddela föreskrifter om bl.a. varningstexter och innehållsdeklaration på förpackningar till tobaksvaror enligt 9 § tobakslagen. Regeringen har i dagsläget inte föreskrivit om användning av illustrationer som varningstext och därmed inte bemyndigat Folkhälsomyndigheten att anta föreskrifter i ämnet.

Kommissionens beslut 2003/641/EG av den 5 september 2003 om användning av färgfotografier eller andra illustrationer (bildvarningar) på tobaksförpackningar för att varna för hälsorisker har inte införts i Sverige eftersom krav på sådana bildvarningar på tobaksförpackningarna saknas i svensk rätt. Beslutet togs mot bakgrund av artikel 5.3 i tobaksproduktdirektivet som krävde att kommissionen inom en viss tidsfrist antog regler för användning av bildvarningar så att den inre marknaden inte skulle åsidosättas. Av artikeln framgår att det endast är medlemsstater som kräver ytterligare varningar i form av bildvarningar som ska följa dessa regler. Detta framgår även av skäl 3 och artikel 1.3 i beslutet. Av beslutets artikel 1.2 framgår att beslutet ska gälla de medlemsstater som beslutar att använda bildvarningar. Således är kommissionens beslut bara frivilligt för de medlemsstater som inte har egna nationella lagkrav på bildvarningar på tobaksvaror.

Revideringen av tobaksproduktdirektivet

I december 2012 föreslog kommissionen en revidering av tobaksproduktdirektivet (2001/37/EG, nedan direktivet). Förslaget innehöll en rad förändringar av nuvarande regler, t.ex. i vilken omfattning varningstexter och bilder skulle användas. Förslaget innebar att alla cigarettpaket och paket med rulltobak måste ha hälsovarningar där text och bild kombineras och att dessa hälsovarningar skulle täcka 75 procent av både fram- och baksidan på paketet. I en faktapromemoria (2012/13:FPM51) som överlämnades till riksdagen i januari 2013 ställde sig regeringen positiv till kommissionens förslag om obligatoriska hälsovarningar i form av bilder på vissa

tobaksprodukter (s. 5). Regeringen ansåg även att det var av vikt att beakta att förslaget inte kom i konflikt med den svenska tryck- och yttrandefriheten och varumärkesrättsliga principer (s. 6).

Rättsliga analyser avseende hälsovarningars omfattning

Av en rådspromemoria från Socialdepartementet upprättad den 5 juni 2013 framgår att regeringen ställde sig i princip positiv till obligatoriska hälsovarningar i form av bilder (i kombination med varningstexter) på tobaksvaror för rökning. Regeringen hade efter en rättslig analys kommit fram till att Sverige torde kunna acceptera att ett cigarettpakets yta täcks av kombinerade hälsovarningar inklusive ram på inte mindre än 50 procent av fram- och baksidan, samt av 50 procent hälsovarningar inklusive ram på sidokanterna (inte toppen och botten), alternativt – när det gäller andra former på förpackningar – att hälsovarningarna inklusive ramar inte får täcka en större andel av förpackningens totala yta än den som är tillåten för cigarettpaketet. Omfattningen av den yta som tas i anspråk kunde enligt promemorian också innebära en väsentlig inskränkning av möjligheten att exponera ett varumärke på tobaksförpackningen. Av promemorian framgår dels att det dåvarande förslaget till direktiv innebar att hälsovarningarna skulle omfatta 75 procent av förpackningens yta, vilket var oförenligt med svensk grundlag och därmed mycket problematiskt, dels att regeringen inte kunde acceptera förslag som strider mot svensk grundlag.

I en promemoria från Socialdepartementet upprättad den 18 juni 2013 inför statsrådet Maria Larssons överläggning med konstitutionsutskottet (se nedan) anges bl.a. följande. Förpackningarna för tobaksprodukter är tryckta skrifter och omfattas därför av tryckfrihetsförordningens (TF) bestämmelser. Utgångspunkten i TF är att näringsidkaren inte får fräntas rätigheten att förse förpackningarna med en egen text. Alla inskränkningar utgör undantag från den grundlagsfästa rättigheten att bl.a. yttra tankar och åsikter samt meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst. Vidare framgår av promemorian att det s.k. förpackningsundantag, som grundar sig på ett lagrådsyttrande, innebär att saklig information i kommersiella förhållanden undantas från TF samt att det finns en gräns för hur stor andel av förpackningsytan som får tas i anspråk för skrift (både text och bild) som faller utanför TF. Av promemorian framgår att Justitiedepartementet har bedömt att lagrådsyttrandet innebär att det är tveksamt om det ens är acceptabelt med de krav på varningstexter som nuvarande direktiv ställer upp. Mot denna bakgrund angavs i promemorian att det stod klart att omfattningen av ytan för varningstexter i förslaget till ett reviderat direktiv inte var förenligt med TF då den i alltför hög grad beskär en näringsidkares möjlighet att förse förpackningar med egen text.

Regeringens överläggning med konstitutionsutskottet m.m.

Vid en överläggning med konstitutionsutskottet den 20 juni 2013 lämnade det ansvariga statsrådet Maria Larsson ett förslag till svensk ståndpunkt och förhandlingslinje inför det fortsatta förhandlingsarbetet. Utskottets ordförande konstaterade att det inte fanns stöd för regeringens förslag. Utskottet ansåg att regeringens ståndpunkt och förhandlingslinje i stället borde vara att Sverige vid förhandlingen skulle framföra att omfattningen av hälsovarningarna kunde strida mot svenska grundlagar och att Sverige därför i en ensidig deklaration skulle framföra att det var osäkert om och hur Sverige kunde genomföra direktivet i fråga om hälsovarningarnas storlek. Vidare skulle Sverige framföra att det för närvarande pågick ett översynsarbete gällande svenska tryck- och yttrandefrihetliga grundlagsbestämmelser avseende utformningen av varningstexter, innehållsdeklarationer och annan liknande produktinformation. Av såväl regeringens ursprungliga förslag som utskottets förslag till förhandlingslinje framgick bl.a. att det vid förhandlingarna kunde uppkomma en situation där en kvalificerad majoritet av unionens medlemsstater ställer sig bakom en större storlek för hälsovarningar än 50 procent (och mindre än 70 procent). Mot bakgrund av detta samt de positiva folkhälsoaspekterna av varningsbilder (och större sådana) ansåg såväl regeringen som utskottet att Sverige inte skulle motsätta sig en storlek på hälsovarningarna på mellan 50 och 70 procent om en kvalificerad majoritet av medlemsstaterna önskade det.

Frågan om regeringens ståndpunkt och förhandlingslinje mot bakgrund av den förhandlingslinje som konstitutionsutskottet förordade vid överläggningen diskuterades under regeringens samråd med riksdagens EU-nämnd senare samma dag (se anförandena 78–127 i nämndens stenografiska uppteckningar från den 20 juni 2013).

Den senaste utvecklingen i lagstiftningsprocessen

Enligt uppgift från ett pressmeddelande (17905/13) från rådets generalsekretariat enades Coreperambassadörerna den 18 december 2013 om att omfattningen av hälsovarningar på tobaksprodukter ska uppgå till 65 procent. Europaparlamentets utskott för miljö, folkhälsa och livsmedelssäkerhet (ENVI) beslutade den 22 januari 2014 att stödja den nämnda överenskommelsen. Av pressmeddelandet om ENVI-utskottets beslut framgår att Europaparlamentets kammare förväntas rösta om förslaget antingen den 24–27 februari eller 10–13 mars.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser alltså att det är osäkert om och hur Sverige kommer att kunna genomföra tobaksprodukt direktivet i fråga om hälsovarningarnas storlek, vilket även har framförts i en ensidig deklaration av det ansvariga statsrådet. Utskottet har samtidigt tidigare valt att, under särskilda förutsättningar och av folkhälsoskäl, inte motsätta sig en omfattning på hälsovar-

ningarna som kunde anses som svårförenlig med tryckfrihetsförordningen. Utskottet noterar även att sådana krav på hälsovarningar som nu övervägs att tillföras direktivet i allt väsentligt skulle tillgodose de här aktuella motionsyrkandena. Oaktat detta är inte utskottet nu berett att föregripa det pågående arbetet med översynen av tobaksproduktdirektivet. Konstitutionsutskottet föreslår därmed att socialutskottet avstyrker motionerna 2011/12: So206 (S), 2011/12:So521 (S) yrkande 32, 2012/13:So557 (S) yrkande 31, 2013/14:So657 (S) yrkande 33, 2011/12:So409 (MP) yrkande 16, 2011/12: So463 (V) yrkande 4, 2012/13:So222 (V) yrkande 22 och 2013/14:So206 (V) yrkande 14.

Neutrala eller anonyma förpackningar för tobaksvaror

Motionerna

I kommittémotion 2011/12:So463 begär Eva Olofsson m.fl. (V) att neutrala förpackningar för tobaksvaror införs (yrkande 3). Syftet är att ytterligare minska tobaksbolagens exponeringsmöjligheter. I motionen anges att införandet av neutrala förpackningar är nästa steg för att begränsa tobaksindustrins marknadsföring. Sådana förpackningar innebär bl.a. en standardisering av paketens utseende, form och storlek samt att inga andra färger får förekomma än de som finns i eventuella varningsbilder plus en neutral färg som täcker hela paketet. Identiska yrkanden lämnas i kommittémotionerna 2012/13:So222 (yrkande 21) och 2013/14:So206 (yrkande 13), båda av Eva Olofsson m.fl. (V).

I motion 2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) begärs att regeringen lägger fram ett förslag till lagstiftning om neutrala paket för tobaksvaror (yrkande 5). Att inte tillåta fabrikkatet att skylta på paketet tar bort en del av reklamvärdet. Motionären avstår från att ta upp frågan huruvida 100 procent av paketets yta ska användas till information om rökningens risker eller inte.

Johan Pehrson (FP) begär i motion 2012/13:So270 att anonyma cigarettpaket med varningstexter och bilder införs (yrkande 2). I motionen pekas på Australien där landets högsta domstol har beslutat att godkänna en ny lag som gör cigarettpaketen mer avskräckande och anonyma genom att de nya cigarettpaketen ges en olivgrön färgsättning utan tillverkarens egen logga och förses med avskräckande bilder av tobakens skadeverkningar. Motionären anser att Sverige borde följa bl.a. Australiens exempel. Ett identiskt yrkande lämnas i motion 2013/14:So298 yrkande 2 av Anna Steele (FP).

Gällande rätt m.m.

Enligt 2 kap. 15 § första stycket regeringsformen (RF) är vars och ens egendom tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. RF:s bestämmelse om skyddet för äganderätten omfattar både fast och lös egendom, bl.a. sådana immateriella tillgångar som innehavet av ensamrätten till ett varukännetecken representerar. Vid införandet av ett förbud mot indirekt tobaksreklam (prop. 2001/02:64 s. 36) ansågs begränsningen i rätten att använda ett varukännetecken inte utgöra ett sådant tvångsövertagande av förmögenhetsrätt som avses i den ovan nämnda bestämmelsen utan jämfördes med en rådighetsinskränkning av det slag som faller utanför bestämmelsens tillämpningsområde (jfr även uttalanden i förarbetena till bestämmelsen i prop. 1993/94:117 s. 15 och 49).

Möjligheterna att fritt använda den immateriella rättighet som ensamrätten till ett varukännetecken representerar omfattas däremot av egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Ingen fysisk eller juridisk person får berövas sin egendom, annat än i det allmänna intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrettens allmänna grundsatser. Med egendom avses också immateriella rättigheter. Även ekonomiska intressen som följer av utövandet av en näringsverksamhet eller annan ekonomisk verksamhet skyddas av bestämmelsen. Bestämmelsen inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att bl.a. reglera nyttjandet av viss egendom i överensstämmelse med det allmänna intresse. Av Europadomstolens praxis följer att den s.k. proportionalitetsprincipen ska användas vid en avvägning mellan olika skyddsvärda intressen; vid t.ex. försäljning av tobaksprodukter är det intresset av att skydda folkhälsan som ska vägas mot egendomsskyddet. Även partiella förbud mot viss reklam innebär begränsningar av möjligheterna att kommersiellt använda varumärken. Begränsningar av möjligheten att använda varukännetecken för tobaksvaror har tidigare ansetts utgöra en sådan tillåten inskränkning i äganderätten som anges i tilläggsprotokollets artikel 1, andra stycket (se prop. 2001/02:64 s. 34 f. och 2004/05:118 s. 27 f.). Även regleringen av tobaksreklamen och framför allt förbudet mot tobaksreklam i tryck (se prop. 1993/94:98) innebär en viss sådan inskränkning.

Vid införandet av ett förbud mot indirekt tobaksreklam (prop. 2001/02:64) anförde regeringen att förbudet inte innebär en generell inskränkning med avseende på all användning av varukännetecknet eller ens all användning av kännetecknet i näringsverksamhet (s. 37). Regeringen noterade dock att det var svårt att dra en klar gräns mellan sådana inskränkningar i äganderätten som omfattas av egendomsskyddet och sådana som faller utanför samt att det i avgöranden i bl.a. Europadomstolen om räckvidden och innebörden av tilläggsprotokollets artikel 1 förekom skillnader som gjorde

att bedömningen med nödvändighet präglades av viss osäkerhet. I samma lagärende (prop. 2001/02:64) påpekade regeringen att en lagstiftning som begränsade möjligheten att kommersiellt använda varumärken kunde komma i konflikt med bestämmelsen om användningstvång i dåvarande 25 a § varumärkeslagen (1960:644), som har sin motsvarighet i nuvarande 3 kap. 2 § varumärkeslagen (2010:1877). Regeringen ansåg sammanfattningsvis att den då föreslagna lagstiftningen inte kom i konflikt med varumärkesrättsliga regler men att en mer långtgående begränsning i rätten att använda varukännetecken förmodligen inte skulle vara möjlig att förena med kravet på användningstvång (prop. 2001/02:64 s. 39).

Offentligt samråd inför översynen av tobaksproduktsgesetz

Under hösten 2010 genomförde kommissionen ett offentligt samråd inför översynen av tobaksproduktsgesetz. Den svenska regeringen lämnade genom ett brev (dnr S2010/6280/FH) av den 17 december 2010 undertecknat av socialministern svar på samrådets frågeställningar som inkluderade frågan om s.k. neutrala förpackningar (*plain packaging*). I brevet angavs att Sverige starkt motsatte sig införandet av neutrala förpackningar på grund av de skadliga effekterna för befintliga varumärkesrättigheter. I brevet anfördes bl.a. att ett sådant urholkande av immateriella rättigheter kunde få konsekvenser för internationella avtal samt att det var tveksamt om sådana förpackningar var förenliga med skyddet av immateriella rättigheter enligt artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll.

Rapport från Statens folkhälsoinstitut

I en rapport (2010:16) från Statens folkhälsoinstitut med titeln Folhällsopolitisk rapport 2010 föreslog institutet att regeringen skulle föreslå ett totalt marknadsföringsförbud för tobaksprodukter, inklusive ett exponeringsförbud. I sammanhanget borde Sverige enligt institutet även aktivt delta för att utveckla neutrala tobakspaket inom EU. I rapporten angavs att en studie hade visat att sådana förpackningar bidrar till att göra tobaksvaran mindre attraktiv och tobaksbruket mindre socialt accepterat, framför allt hos unga personer. Vidare angavs att Australien som första land i världen hade infört sådana förpackningar 2012 och att man då inte hade funnit att krav på neutrala tobakspaket skulle hindras av gällande regler kring varumärken eller upphovsrätt.

WTO:s tvistlösningsmekanism

Inom Världshandelsorganisationen (WTO) ryms en mängd mellanstatliga handelsavtal. Om en part anses ha brutit mot ett avtal är det möjligt att begära tvistlösning inom WTO:s ram. Enligt uppgift från WTO:s webbplats har hittills fem tvistlösningsärenden väckts av andra avtalslutande stater mot Australien med avseende på landets lagstiftning om neutrala för-

packningar. De klagande staterna hävdar att lagstiftningen inte är förenlig med flera handelsavtal, bl.a. avtalet om handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter (TRIPS).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att regeringen tidigare har motsatt sig ett införande av s.k. neutrala förpackningar för tobaksprodukter, bl.a. mot bakgrund av det var tveksamt om sådana förpackningar var förenliga med skyddet av immateriella rättigheter enligt artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Utskottet konstaterar vidare att det pågår internationella tvister om förenligheten av nationella lagkrav på sådana förpackningar med flera handelsavtal, särskilt med avseende på immateriella rättigheter. Mot bakgrund av detta är utskottet inte berett att tillstyrka yrkandena. Konstitutionsutskottet föreslår därmed att socialutskottet avstyrker motionerna 2011/12:So463 (V) yrkande 3, 2012/13:So222 (V) yrkande 21, 2013/14:So206 (V) yrkande 13, 2013/14:So238 (MP) yrkande 5, 2012/13:So270 (FP) yrkande 2 och 2013/14:So298 (FP) yrkande 2.

Reklamförbud i butiker för tobaksprodukter

Motionen

I motion 2013/14:So238 av Jan Lindholm (MP) begärs att ingen form av reklam för tobaksvaror får finnas i butiker (yrkande 4). Motionären efterfrågar ett förbud mot att inne i butiker på något sätt signalera vilka slutna hyllor, skåp eller andra utrymmen som innehåller tobaksvaror. Enligt motionären kan enbart ordet "tobaksvaror" fungera som exponering och kan därför inte tillåtas. I stället måste ett fungerande exponeringsförbud innebära en anonymisering, vilket gör att ingen signal om var, vilken volym eller hur tobaksvaror lagras i butiken kan tillåtas.

Gällande rätt m.m.

I de svenska grundlagarna finns bestämmelser om yttrandefrihet dels i regeringsformen (RF), dels i tryckfrihetsförordningen (TF), dels i yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). I 2 kap. 1 § RF föreskrivs bl.a. att var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Dock följer av 2 kap. 20 § första stycket punkt 1 RF att denna yttrandefrihet får, i den utsträckning som medges i 21–24 §§, begränsas genom lag. Således gäller enligt 2 kap. 21 § RF att begränsningar enligt 20 § endast får göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får vidare aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den

fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Av 2 kap. 23 § första stycket RF anges att friheten att yttra sig i näringsverksamhet får begränsas. Av förarbetena (prop. 1975/76:209) framgår att skälet till den sistnämnda begränsningen låg i intresset att reglera eller begränsa kommersiell reklam (s. 109 f.). Eftersom sådan reklam till stor del förekommer i tryckta skrifter eller i andra medier och därmed omfattas av TF och YGL, torde betydelsen av 2 kap. 23 § RF vara förhållandevis begränsad, vilket även framgick av förarbetena (s. 108 f.).

Bestämmelserna i såväl TF om skyddet för yttrandefriheten i tryckta skrifter som YGL om skyddet för yttrandefriheten i radio och televisionsprogram m.m. gäller vissa närmare angivna grundläggande beståndsdelar i yttrandefriheten. Bestämmelserna har till huvudsakligt syfte att säkerställa ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning. Begreppet yttrandefrihet har i TF och YGL i princip samma innebörd, och syftet med de båda grundlagarna är detsamma. Bestämmelserna i grundlagarna reglerar emellertid inte allt bruk av tryckta skrifter och av de medier som omfattas av regleringen i YGL. TF:s exklusivitet är sålunda begränsad till missbruk av tryckfriheten som en art av det fria ordet. Utanför TF:s syfte faller därför att skydda näringsidkares ekonomiska intressen. Som framgått ovan följer det av 1 kap. 9 § punkt 1 TF att vad som i lag är stadgat om förbud mot kommersiell annons ska gälla utan hinder av vad som sägs i TF i den mån annonsen används vid marknadsföring av alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror.

Tobakslagen (1993:581) anpassades under 2005 till de krav som ställs i WHO:s ramkonvention om tobakskontroll och i unionsrätten när det gäller tobaksreklam (prop. 2004/05:118). Enligt 14 § tobakslagen är all tobaksreklam förbjuden med undantag för bl.a. marknadsföring som endast består i att tillhandahålla tobaksvaror för försäljning eller kommersiella meddelanden inne på försäljningsställen som inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak. Sådana kommersiella meddelanden ska i den omfattning det är möjligt placeras så att de inte är synliga från utsidan av försäljningsstället. Enligt förarbetena (prop. 2004/05:118) skulle återhållen exponering av varumärken som gjorde det möjligt för kunden att skilja mellan olika varumärken tillåtas, liksom varulistor och prislister (s. 59). Tobaksreklamförbudet skulle således inte stå i strid med konsumenternas rätt till god prisinformation enligt prisinformationslagen (2004:347). Vidare skulle reklamskyltar av måttfull karaktär och diskreta logotyper på exempelvis kyldiskar för snusförpackningar tillåtas.

Enligt 12 § tredje stycket tobakslagen ska det på varje försäljningsställe för tobaksvaror finnas en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut sådana varor till den som inte har fyllt 18 år. Bestämmelsen föreslogs av regeringen mot bakgrund av artikel 16 punkt 1 a i WHO:s ramkonvention som stadgar att konventionsparterna

ska vidta effektiva åtgärder för att förbjuda försäljning av tobak till minderåriga, bl.a. genom tydlig skyltning inne på försäljningsställen med information om försäljningsförbudet (prop. 2004/05:118 s. 21).

Rapport från Statens folkhälsoinstitut

Som framgår ovan föreslog Statens folkhälsoinstitut i sin rapport från 2010 att regeringen skulle föreslå ett totalt marknadsföringsförbud för tobaksprodukter, inklusive ett förbud mot att exponera tobakspaket på försäljningsställen. I rapporten angavs att åtgärden rekommenderas i WHO:s ramkonvention om tobakskontroll (artikel 13.2). Av ramkonventionen framgår dock att artikeln endast kräver att parterna inför ett så heltäckande förbud mot tobaksreklam som respektive lands författning eller konstitutionella principer tillåter (se prop. 2004/05:118 s. 29 f. och 75).

Tidigare riksdagsbehandling

Senast ett liknande motionsyrkande behandlades i riksdagen var våren 2011 efter beredning i socialutskottet. I motion 2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) begärde motionärerna att riksdagen skulle tillkännage för regeringen ett önskemål om lagstiftning om s.k. dold försäljning av tobaksprodukter (yrkande 15), dvs. att produkterna inte får exponeras på försäljningsstället utan att dessa måste aktivt efterfrågas av kunden från personalen. Socialutskottet hänvisade bl.a. till skärpta krav i tobakslagen (prop. 2009/10:207) på näringsidkare som bedriver försäljning av tobaksprodukter samt påminde om att regeringen avsåg att följa genomslaget av dessa nya krav och utvecklingen vad gäller minderårigas tillgång till tobak och återkomma i frågan om det skulle visa sig nödvändigt. Med hänsyn till bl.a. detta ansåg socialutskottet (bet. 2010/11:SoU8 s. 35 f.) att motionsyrkandet fick anses delvis tillgodosett och avstyrkte det. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att tobakslagen redan i dag förbjuder all tobaksreklam med undantag för bl.a. marknadsföring som endast består i att tillhandahålla tobaksvaror för försäljning eller kommersiella meddelanden inne på försäljningsställen som inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak. Utskottet noterar att ett totalt förbud mot tobaksreklam inne i butiker av det slag som föreslås i motionen kan eventuellt stå i strid med de krav som följer av såväl prisinformationslagen som WHO:s ramkonvention om tobakskontroll. Mot bakgrund av detta är utskottet inte berett att tillstyrka yrkandet. Konstitutionsutskottet föreslår därmed att socialutskottet avstyrker motion 2013/14:So238 (MP) yrkande 4.

Stockholm den 30 januari 2014

På konstitutionsutskottets vägnar

Peter Eriksson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Eriksson (MP), Andreas Norlén (M), Helene Petersson i Stockaryd (S), Lars Elinderson (M), Billy Gustafsson (S), Karl Sigfrid (M), Phia Andersson (S), Hans Hoff (S), Per-Ingvar Johnsson (C), Hans Ekström (S), Kajsa Lunderquist (M), Tuve Skånberg (KD), Jonas Åkerlund (SD), Mia Sydow Mölleby (V), Cecilia Brinck (M), Lena Sommestad (S) och Stefan Käll (FP).

BILAGA 3

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet i förslagspunkt 14

Motion	Motionärer	Yrkanden
14. Tobaksfrågor – förenklad behandling		
2011/12:So312	Camilla Waltersson Grönvall (M)	
2011/12:So333	Jan R Andersson m.fl. (M)	
2011/12:So409	Jan Lindholm m.fl. (MP)	2, 4, 6, 7, 9 och 10
2011/12:So429	Valter Mutt och Jan Lindholm (båda MP)	
2011/12:So455	Lars Hjalmered och Abdirizak Waberi (båda M)	
2011/12:So468	Elin Lundgren (S)	
2012/13:So270	Johan Pehrson (FP)	4 och 5
2012/13:So565	Anders Karlsson (S)	
2013/14:C243	Agneta Börjesson m.fl. (MP)	1
2013/14:So238	Jan Lindholm (MP)	2 och 7
2013/14:So374	Eliza Roszkowska Öberg (M)	
2013/14:So592	Kajsa Lunderquist m.fl. (M)	